

**Mo:fo:s We Fo:l Eyo:
Lom
Kaluka:isalemo: Sa:sa:liga:fo:
Asuluma:no: towo: we**

Fo:l elo: mo:fo:s ko:lo: sa:sa:lo: mo:wo: we. Keliso kaluka:isale ko:lo: Lom amisa:n alan a:namilo: sab a:no: Fo:l eyo: ba:ba: ha:na:no: asulufo:liki a:na sa:sa:lo:. E a:na ha:na:ga:yo:, ho:len abolda:su nolo: Keliso kaluka:isale a:namilo: sab o:lia: silikiyo:, nanogo: i o:lia: dia:la:ga:dota:ga:yo:, to nafayo: Seba:in hen a:na walama:ni ha:na:no: a:la:asulo:. Fo:l elo: mo:fo:s sa:sa:lo: wenamio:, Ya:suwa: malolo: to nafa a:no: kalaba dia:taki, a:la:ta:ga: kaluka:isaleyo: Ya:su kudu ha:nakiyo:, ili mela:no: usamio: tilidabuwo: halale ta:li dofo:ko: ha:na:la:ga: elema:ni hamana:ki sa:sa:lo:.

Fo:l elo: mo:fo:s sa:sa:lo: a:namio: to ki sa:sa:lo:wo: we. Kaluka:isaleyo: tambo, Yudaya: so:lo:wa:le, a:la:ta:ga: so:lo: nolba:ya:le, i a:no: tambo mogago: ko: dimida:liki, a:ma: halaido:wa: ha:ga sen. Ko:sega kaluka:isale abeyo: Ya:su Kelisowa tilida:dabikiyo:, Godeya: siwa:l amio: digalo:wo: a:na fa:la:dowaki, Gode o:lia:yo: a:na ege dowo:. A:la:gabikiyo: kaluka:isale iyo: Ya:su Keliso e amio: mela:no: ho:giyo: a:na di. Tilidabu kaluka:isale dowab a:no: Godeya: ene Mamaya:yo: iyo: mogago:wa: halaido: ha:ga ilikilo: soma:no: ha:na:len a:no: sili alifa: ko:lo:, kaluka:isale a:no: Gode o:lia:yo: ha:sa mesa:ib. A:la:fo:ko:lo: Gode eyo: iyo: mada alan kanulaki,

a:ma:la: a:gasilialikiyo:, mela:no: ililo:wo: mada ho:gi ta:fa:ib. A:la:ta:ga: Godeyo: i o:lia: dowaki, ene Mama Malilo:wo: i amio: wa:lifa:ib. Iyo: Godeya: ene mili hendele dowaki, Ya:su Kelisowa: ene aole fa:la:dowo:.

A:la:ta:ga: Fo:l eyo: hida:yo: elo: a:no: kalaba sa:lakiyo: a:la:sio:, Ne Yuda kalu, a:la:ta:ga: Gode eyo: Yuda kaluka:isale a:no: ene so:lo:le doma:kiyo: tamina da:fe alitaki ta:fo:. Ko:sega Yuda kaluka:isale iyo: Ya:suwo: fa:s dimiaki mo:tilidabu ko:lo:lab. A:la:do: go: a:namio: Godeya: to nafa a:no: henfelo: wenamilo: so:lo: ko:li ko:lilo:lo: a:lab a:na ane. Iyo: Ya:su amio: tilida:dabikiyo:, Godeya: ene so:lo:le fa:la:dowo:. Yuda kaluka:isaleyo: mo:tili dabu ko:lo:, Godeya:lo: nafa kelego: ilo: amilo: dimidama:nigab a:no: mo:fanda asulo: ko:lo:lab. Ko:sega tifamio:lo: Yuda kaluka:isale iyo: Ya:su amio: tilida:dalikiyo: ene so:lo:leyo: a:na doma:ib.

A:la:ta:ga: Fo:la: mo:fo:s sa:sa:lo: a:no: eletakiyo: to we a:la:sio:. Keliso kaluka:isaleyo: Ya:su amio: tilida:da:sa:ga: ilikilo:, E kudu ha:na:mela:no: man a:no: ko:lo: halale alitaki sio:. A:la:ta:ga: kaluka:isale nol o:lia:lo: ha:fo: disa:ma:no: man a:no: ko:lo: sio:.

Fo:l eyo:, Godeya: nanog dian man a:no:lo:, gamaniya: ha:g amilo: doma:no: man a:no:lo:, a:la:ta:ga: kaluka:isale nol asuwa:fa:no: man a:no:lo: tambo sio:. Fo:l eyo: towo: saebelakiyo:, enedo: doba:da: sa:laki, a:la:ta:ga: Godeyo: ko:lo: wabulu sio:.

¹ Ne Fo:l, Ya:su Kelisowa: ene nanogdo: dian

kalu nowo: ne ko:lo:, mo:fo:s we ni sa:sa:liga:to:l.
 Godeya: enedo: iliga:felo: kalu nowo: ne. Gode
 eyo: to nafa enedo:wo: walama:ki ne a:na da:feyo:.

² Taminde amio: Godeya: ene to nafa a:no:
 dinali saefa: ko:lo:, tolo: dinali sa:lan kalu
 enedo:ma:yo: bugo: amio: a:na sa:sa:lo:.

³ Godeya: to a:ma:yo:, ene so:wayo: ko:lo: kalaba
 wido:. E henfelo: kalule hendele a:la:widakiyo:, e
 Da:ibida: ene so:lo:wa a:la:ta:ga: fa:la:dowo:.

⁴ A:la:ta:ga: Gode eyo: Mamaya: halaido: a:na
 ilikilo:, e daido: amilo: a:ma:la: dasi alifa: a:ma:yo:,
 e Godeya: So:wale a:la:widaki go:. A:la:fo:ko:lo:,
 Ya:su Keliso e nili misa: Kalu Alano: e.

⁵ Ya:su eya a:la:ta:ga:yo:, Gode eyo: nio:
 ha:fo: disa:lakiyo:, enedo: iliga:felo: kaluka:isale
 doma:ki da:feyo:. Gode elo: ni ko:lo: da:feyo:wo:
 mo:wo: we. Henfelo: kaluka:isaleyo: tambo
 Ya:suwa tilida:da:sa:ga: kudu ha:nakiyo:, wi
 alano: emo: dimina:ki go:.

⁶ A:la:ta:ga: tilidabu kaluka:isale Lom a:namilo:
 sab gio:, Ya:su Kelisowa: eno:le doma:kilo:
 da:feyo:wo: nolo: gi ko:lo:lab.

⁷ A:la:fo:ko:lo: mo:fo:s we Keliso kaluka:isale,
 Lom amisa:n amilo: sab gimo: sa:sa:liga:to:l.
 Gode eyo: gio: mada alan asula:sa:ga:, malilo:
 kaluka:isale eno:le doma:kiyo:, o:ma da:feyo:. Nili
 Do Gode o:lia: Alan Ya:su Keliso o:lia:ma: ha:fo:
 disa:lan man a:no:lo:, ha:sa mesa:no: man a:no:lo:
 gi o:lia: doma:ki dulugu so:lo:l.

Godemo: mada o:m a:la:sio:

⁸ Nilo: tamin amilo: sa:ma:nigo:lo: we. Kalu nolba:yo: tilidabu gililo: a:no: malolakiyo:, henfelo: we tambowo: sa:la:i ha:na:ga: ilililab ko:lo:, ne Ya:su Kelisowa: ene wiya dowakiyo:, Godemo:wo: mada o:m a:la:so:lo:l.

⁹⁻¹⁰ Niyo: Godeya: ene So:waya: to nafayo: wida:likiyo:, halaido: nilo:wo: tambo ene nanog a:na dowaki dimida:lo:l. A:la:ta:ga: niyo: ho:lono: tambo Godemo:lo: dulugu sa:la:li ya:lab a:namio:, niyo: gio: asulufo:lab a:la:bo:, Godeya: eneno:lo: asulo: ko:lo:lab. Ne gilo:wa mia:no:wo: asulabiki, o:g wenamio: Godeya:lo: asulab aumbo:, togo: mada kolalitalikiyo:, ne gio: ko:lo:, halaido: dulugu so:lo:l.

¹¹ Ne mada gio: galima:no: yasiso:l ko:lo:, gio: ba:dakiyo:, tilidabu gililo:wo: Alan amio: halaido: anama:kiyo:, boba kelego: Mamaya:lo: a:no: gimo: dimia:no: asulab.

¹² Nilo: asulo:lo: mada we. Na:no: nani dowakiyo:, tilidabu gilo:ma:yo: ne asuwa:ta:b a:la:ta:ga: tilidabu nilo:ma:yo:lo: gelo: a:asuwa:fo:b a:la:ma:no: asulab.

¹³ Nao nado i, gio:lo: asuluma. Niyo: Yu kaluka:isalema nol us a:na nanog dimidakilo: fowo: fa:la:do alifelo: aumbo:, tilidabu gililo:wo: halaido: fa:la:doma:kiyo:, ne gi us amio: nanogo: dimidama:ni mia:no: asulab. Ne ho:lono: tambo gilo:wa mia:no: asulakiyo: mada dimadalia:sen ko:sega, kelego: ko:li ko:lilo: fa:la:dowab wema: ka:laki, mo:mio: ka eleno: o:gdo: fa:la:dowab we.

¹⁴ Niyo: Godeya: to nafayo: kaluka:isaleyo: tambo:lo: walama:no:wo: mesele asulo:wo: alan

dowo. Kaluka:isale amisa:n alan amilo: san o:lia:, ilaboda:lo: san o:lia:, kaluka:isale asulo:lo: di o:lia:, asulo:lo: mo:di o:lia:mo:wo: niyo: to we dinafa walama:no: asulab.

¹⁵ A:na ilikiyo:, Lomdo: sab kaluka:isale gimo:wo:lo: to nafa a:no: walama:no:wo: mada bulu meselo:wo: alan dowo:.

¹⁶ Ne Godeya: to nafa a:na halale kagayakiyo: mo:sendeloma:no:. Mo:wo: Godeya: ene halaido:wo: to a:namio: da:lab ko:lo:, to a:ma:yo: tilidabu kaluka:isale a:no: asuwa:takiyo:, a:ma:la: gasiliab. Yu kaluka:isale iyo:lo: a:la:ta:ga: Yu kaluka:isalema iyo:lo: tambo a:ma:la: gasiliab.

¹⁷ To nafa a:ma:yo: nio: Godeya: siwa:l amio: digalo:le dowab a:la:likiyo: kalaba widab. Ge digalo:le a:la:do: sa:ma:ibo:, ga:lo: tilidabu a:ma: ilikiyo: ilili alitab. Godeya: to a:no: ko:lo: bugo: amilo: sa:sa:lo:wo: we. Kaluka:isale Godeya:lo: digalo: a:la:do: sa:lab a:no:, ene tilidabu a:ma:yo: ene mela:no:wo: dinafa tili dofo:mela:ib.

Gode eyo: man mogago: ko:li ko:lilo: a:no: mada gadiab

¹⁸ Kaluka:isale Godeyo: gola ba:dakilo: man mogago:lo: dimida:len a:ma:yo:, inido: man mogago: dimidan a:na ilikiyo:, Godeya: to hendele a:no: ili ka:la:len. Ko:sega Godeya: ene kulufa:yo:wo: Hebene a:la:ta:ga: yakiyo:, ilo: amio: kalaba dia: handalowaki wa:deab.

¹⁹ Mo:wo: Godeya: ene mano: kalaba dia:tabikiyo:, iyo: ba:da:sa:ga:yo: fanda asululi.

1:16: Mak 8.38, Ilig 13.46, 1Kol 1.18-24
3.21-22

1:17: Hab 2.4, Lom 17.24-28

²⁰ Gode eyo: henfelo: we mo:mo:da dimidakiyo:, ene mano: kalab amio: a:na wida:li mio: Kaluka:isale iliyo: ene halaido:wo: ko:ngo: dofo:lab a:no:lia:, ene man dimidan a:no:lia:yo:, ba:da:ga: dinafa fanda asululi ko:lo:, iliyo: Godeyo: mo:asulo: a:la:do: sa:ma:no:wo: togo: aundo:ma ko:lo:lab.

²¹ Iyo: Godeyo: asululi ko:sega, iliyo: e Gode hendele a:la:bo: mo:wabulu sa:laki, mada o:m a:la:bo:lo: mo:sa:la:len. Iliyo: a:no: dimidakiyo:, asulo: nafalo: dia:sen a:no: aundo:ma dowaki, asulo: ililo:wo: babale dowaki, sololi o:ngo: dowa:i mio:.

²² Inina:ma:la: sa:lakiyo: iyo: mada asulo:lo: di a:la:kaila:lab ko:sega, asulo: ililo:wo: no:nolo: ko:lo:lab.

²³ Iliyo: Gode ko:ngo: mela:no:lo: a:lab o:mo:lo: wabulu sa:ma:no: a:no: ka ta:takiyo:, kalu misido:wo:lo:, o:ba: misido:wo:lo:, no: misido:wo:lo:, a:la:ta:ga: sowa: misido:wo:lo:, ini madali gode ko:lo: dagiya:lo: dede dimido: a:no: ko:lo: wabulu sa:la:len.

²⁴ A:la:fo:ko:lo: Gode eyo: kaluka:isale i a:no: gola ba:daki ta:tabikiyo:, inin uwo: dia:no: mese-lan man a:ma:yo: iyo: bo:fo:liki, egelebo: ini do:mo: amio: man mogago: ko:li ko:lilo: dim-ida:len.

²⁵ Iliyo: Godeya: to hendele a:no: ka ta:taki, to madalilo: a:no: ko:lo: tili da:da:len. Iliyo: Godeya:lo: kelego: dimido: a:no: ko:lo: iwalu du-ludaki, wabulu sa:la:len ko:sega, Gode henfelo:lo: dimido: o:mo:wo: mo:wabuda:len. Ko:sega niliyo:

Godeyo: ho:lenu: tambo wabuda: mela:niki. Hendele.

²⁶ Iliyo: a:la:dimida:len ko:lo:, Gode eyo: iyo: inin uwo: dian man a:no: ko:lo: kudu ha:na:melea:ki ka ta:fo:. Ka:isale iliyo: in o:lia:lo: dowas:en a:no: ka ta:ta:ga:, ga egele uwo: dia:len.

²⁷ O:leau dimidakiyo:, kalu iliyo:lo: ini inga o:lia:lo: dowas:en a:no: ka ta:ta:ga:, kalu egele da: dimia:len. Iliyo: a:la:dimidakiyo:, man inido: hala dimido: a:ma: wa:l a:no: diakiyo:, ini do:mo: a:nami fa:la:dowa:i ya:len.

²⁸ Iyo: Gode asuluma:no: a:no: mo:beabiki, Gode eyo: iyo: asulo: mogago: inido: a:ma: bo:fo:melea:ki ta:fo: ko:lo:, iliyo: mo:dimidama:no: dowo: man ko:li ko:lilo: a:no:ko: dimida:li ha:na:len.

²⁹⁻³⁰ Iyo: man digalo: dimidama:no:wo: ta:ta:ga:yo:, man mogago: ko:li ko:lilo: dimida:lab a:no: we. Kelego: kanulakilo: kegeano:, yo:le dowano:, meselano:, kalu nolo: sana sowano:, eteano:, dikili sa:lano:, a:la:ta:ga: nowo:mbo:lo: mo:beano:. Man a:no: tambo i amio: wa:lifo: ko:lo:lab. A:la:ta:ga:yo:, ililo: dimida:labo: nowo: we. Sada:dan, madali yo:ido: to sa:lan, Godeyo: mo:bean, nolo: wa:la sa:ndaki kailan, a:la:ta:ga: inina:ma:la:yo: e o:li a:la:asulan. Iliyo: mogago: ho:gi dimidama:no: a:la:ta:ga: togo: kedan. Iya o:lia: ano o:lia:mo:wo: gola ba:dan.

³¹ Iyo: asugdo:ma dowan. Iyo: dinali sa:la:sa:ga:yo: mo:dimidan. Iyo: ha:fo:wo: mo:disa:lan. A:la:ta:ga: kalu nolo: mo:nofolan.

³² Kalu man weo:ngo:lo: dimida:lab a:no:, Godeya: ene to digalo: a:ma:yo: iyo: mo:walilaki, sana soma:no: a:la:saefa:ko:lo: da:lab. Iyo: a:la:bo: asulo: ko:sega, dimidafo:ko: susiya:i ha:nakiyo:, kalu nolo:lo: a:la:dimidama:kiyo: ili tili wida:i ha:na:lab.

2

Gode eyo: kaluka:isaleyo: digale mo:walilima:ib

¹ A:la:fo:ko:lo: gio: kalu nolba: man ko:lo: aloba:da:lab a:no:, go:no:n ge ko:lo: a:sili alifa:no:wo: togo: aundo:ma ko:lo:lab. Gio: kalu nolo: mogago: dimido: ko:lo: falasilo:wo: dima:ki a:la:sa:lalega, go:no:ndo: falasilo: dia:no: a:no: ko:lo: da:feaki gab. Mo:wo: man ililo: dimido: a:no: giliyo:lo: dimida:sen ko:lo:lab.

² Gode eyo: kaluka:isale man o:ngo:lo: dimida:lab a:no: mo:walilab amio:, niliyo: eyo: man digalo: kudu ha:naki mo:walilab a:la:asulo:.

³ Ge kaluka:isale nolo: aloba:dab a:namio:, go:no:n gelo: man o:leo:ngo:wo: dimida:lab ko:lo:, Godeya:lo: wa:deab a:namio: ge sili alifa:nigab a:la:bo: ge asulaya? Wa:deabdo: ho:len a:namio: ge mo:sili alifa:ib.

⁴ Gode eyo: kaluka:isaleyo: ha:fo: disa:lakiyo:, ha:sa iliki yasila:lab ko:sega, giyo: man nafa elo: a:no: gola ba:daya? Gode eyo: ge asulo:wo: nodoma:kiyo: gemo:wo: ha:fo:wo: disa:fo:ko:lab. A:la:bo: ge mo:asulaya?

⁵ Ko:sega gi asulo:wo: halaido:le dowaki, Gode amio: mo:nodoma:no: a:lab ko:lo:, a:la:do: gab

a:namio: gililo: wa:l dia:no:wo: modo: dibida:i fa:la:ndab. Godeya:lo: digalelo: mo:walilab ho:len a:namio:, gadio: elo:wo: kalaba fa:la:dowakiyo:, ge a:na fanda bo:ba:kiyo:, wa:lo: mogago: dimia:ib.

⁶ Gode eyo: kaluka:isaleyo: mo:walila:sa:ga: wa:l dimiakiyo:, man inido: dimida:len o:leau dimia:ib.

⁷ Kaluka:isale abeyo: nanogo: nafa halale dimida:i ha:na:lalikiyo:, wi alan dia:no: o:lia: ko:ngo: mela:no: a:no:lia:yo: keda:ikilo: ha:nab o:mo:wo:, Gode eyo: ko:ngo: mela:no:wo: dimia:ib.

⁸ Ko:sega kaluka:isale abeyo: enedo: asulab au kudu ha:nakiyo:, to hendele a:no: gola ba:daki, man mogago:lo: kudu ha:nab a:no:, Gode eyo: iyo: wa:deakiyo:, ene kulufa:yo: o:lia: gadio: o:lia:yo: imo: dimia:ib.

⁹ Hida:yo: alan o:lia: nagalo: alan o:lia:yo: kaluka:isale tambo man mogago:lo: dimida:lab ilo:wa fa:la:doma:ib. Hida:yo: a:no: Yu kaluka:isalelo: amio: tamina fa:la:doma:ib, a:la:ta:ga: a:ma: fa:s amio: Yu kaluka:isalema ilo: amio:lo: fa:la:doma:ib.

¹⁰ Ko:sega Gode eyo: kaluka:isale tambo man nafalo: dimida:lab a:no: wabulu sa:lakiyo: iwalu dulugu alita:ga:, iyo: ha:sa mesea:ki ta:fa:ib. Godeya:lo: man dimidama:no: a:no:, Yu kaluka:isalelo: amio: tamina fa:la:doma:ib, a:la:ta:ga: a:ma: fa:s amio: Yu kaluka:isalema ilo: amio:lo: fa:la:doma:ib.

¹¹ Mo:wo: Gode eyo: kaluka:isaleyo: mo:walilakiyo:, man imilig a:naka iliki, tambo

imilo: aloba:ma:ib.

¹² Yu kaluka:isalema iyo: Godeya: ele saefa: a:no: mo:asulo: elen ko:sega, iyo: mogago: dimidab a:namio:, Gode eyo: iyo:lo: falasila:ma:ib. Ko:sega ele difa: a:ma: aloba:dakiyo: mo:falasila:ma:ib. A:la:ta:ga: Yu kaluka:isale iliyo: Godeya: ele saefa: a:no: dia:ga: asululi ko:lo:, iliyo: man mogago: dimidab a:namio:, Godeya: ene ele saefa: a:na ilikiyo:, iyo:lo: aloba:daki falasila:ma:ib.

¹³ Kaluka:isale abeyo: ele saefa:lo: mo da:da:lab a:no:, Godeya: siwa:l amio: digalo:wo: mo:fa:la:doma:ib. Ko:sega kaluka:isale abeyo: ele saefa:yo: tilida:dakilo: kudu ha:na:lab a:no:, Gode eyo: iyo: digalo: kaluka:isale a:la:sa:ma:ib.

¹⁴ Yu kaluka:isalema iyo: Godeya: ele saefa: a:no: mo:dabu elen. Ko:sega man ililo: kudu ha:nakilo: dimidan a:no: eleyo: o:ngo: dowaki, Godeya: ele saefa: a:no:lia:yo: imilo: dowab ko:lo:, iliyo: man mogago: o:lia: man digalo: o:lia:yo: o:li aloba:ma:no: a:la:widakigab.

¹⁵ Iliyo: a:la:dimidab amio:, Godeya: ele saefa: a:no: ili asulo: usamio: o:ma elen a:la:widakigab. Iliyo: man mogago: dimidakiyo:, iyo: sende-lowas:en. A:la:ta:ga: man digalo: dimidakiyo:, iyo: sagala:sen ko:lo:, man a:la: a:ma:yo:lo: Godeya: towo: ili asulo: amio: delen a:la:widakigab.

¹⁶ Ya:su Keliso eyo: Godeya: halaido:wa iliki, kaluka:isaleya: asulo: usamilo: wo:no:lelo: delen a:no: kalaba mo:walilima:ib ko:lo:, o:g ho:len a:namio:, man a:no: kalaba fa:la:doma:ib. To nafa nilo: wida:sen a:ma:yo: a:la:sio:.

17 Gi us amio: kaluka:isale nolba:yo: gin-ina:ma:la: kailakiyo: a:la:sio:, “Ne Yu kalu ko:lo:, Godeya: ele saefa: a:na halale kagafo:liki, ne Gode o:lia: mada ege dofo:lo:l” a:la:sio:.

18 Giliyo: ele saefa: a:no: agela:sa:ga: asululi ko:lo:, Godeya:lo: gimo:lo: dimidama:kilo: sio: a:no: fanda asululiakiyo:, man we digalo:lo:b a:la:bo: alobana asulab.

19-20 Gi sa:lakiyo:, “Niyo: Godeya: ele saefa: a:no: di ko:lo:, ne to hendeyo: tambo asululi” a:la:sio:. Giyo: a:la:asulakiyo:, siyo: ko:ndo: tililia: ha:na:no:wo: ge, a:la:ta:ga: kaluka:isale sololi amilo: sab a:ma: ho:lono: ge, a:la:bo: asulab. Man digalo:lo: mo:asulo: o:lo: fanda walama:no:wo: ge, a:la:ta:ga: babale dowo: kaluka:isalelo: tili walama:no:wo: ge, a:la:asulab.

21 A:la:fo:ko:lo: a:la:bo: go:no:no: asulakiyo:, kaluka:isale nolo: wido:lalega, go:no:na:ma:la:yo: mo:widako mo:wo: ha:? Giliyo: “kelego:wo: afalebo: dia:so:bo!” a:la:bo: wida:likiyo:, go:no:no:lo: afayo: dia:leya?

22 Giliyo: “uwo: dia:so:bo” a:la:bo: wida:likiyo:, go:no:n gelo: uwo: dia:leya? Giyo: widakiyo:, madali gode dagiya:lo: dimido: a:no: mada mo-gago: a:la:widab, ko:sega ge madali godemo:lo: gulugululan aya ha:na:ga:yo:, kelego: a:namilo: a:no: gi afale dia:ga: a gilo:wa dia:fo:leya?

23 Ge Godeya: ele saefa:ya dowakiyo:, go:no:na:ma:la:yo: kailab ko:sega, ge ele a:no: o:go:saki, Godeya: wiyo: wa:la sa:nda:leya?

24 Bugo: amio: Godeya: towo: a:la:sa:sa:lo:

ko:lo:lab, “Gililo: man dimidan a:na ilikiyo:, Yu kaluka:isalema iliyo: Godeya: wiyo: dio:ge sa:la:sen.”

²⁵ Godeya: eleyo: gio: tilida:daki kudu ha:na:labo:lalega, do:go:fo: hege gedeo: man a:no: hendeleyo: o:m a:la:widakigab. Ko:sega gio: eleyo: mo:kudu ha:naki o:go:sa:labo:lalega, gio: do:go:fo: mo:hege gedeo: kalu o:ngo: dowab.

²⁶ A:la:go:ko:lo: kalu do:go:fo: mo:hege gedeo: a:ma:yo: eleyo: tilida:da:sa:ga: dinafa kudu ha:na:lalega, kalu a:no: Godeya: siwa:l amio: do:go:fo: hege gedeo: kalu o:leo:ngo:le dowab.

²⁷ Yu kalu gio:, ele a:no: dia:ga:yo:, do:go:fo: hege gedeo: ko:lo:lab ko:sega, eleyo: mo:kudu ha:naki dio:ge sa:lab. A:la:galikiyo:, kalu abeyo: do:go:fo: mo:hege gedeo: iliki elelo: kudu ha:na:lab a:ma:yo:, ge sendelo alitaki sa hilima:ib.

²⁸ Kalu nolo: Yu kalu hendele doma:nikiyo:, Yuwa: man kudu ha:na:no: a:no: ko:mba. A:la:ta:ga: do:go:fo: hege gedema:no: man hendele a:no:, do:mo:le amilo: gedeo: o:mba.

²⁹ Ko:sega Yu kalu hendele doma:nikiyo:, gi asulo:wo: Gode o:lia: mada ege dowab a:no:, Yu kalu hendele dowabo: o:m. Ele kudu ha:nab a:namio: mo:fa:la:do alifa:ib. A:la:ta:ga: do:go:fo: hege gedean man hendele a:no:, Godeya: Ma-maya:lo: gi asulo: ko:lo: nodo alita:lab a:no: hendeleyo: o:m. Kalu o:ngo: dowab a:no:, henfelo: kaluwa:yo: ene wiyo: mo:dulugu alifa:ib ko:sega, Gode eyo: dulugu alifa:ib.

3

Gode e mada digalo: ko:lo:lab

¹ A:la:go:ko:lo: nio: Yu kalu doma:no: a:no: nafaleya:le? Do:go:fo: hege gedeo: a:ma:yo: nio: asuwa:fa:iba:le?

² A, a:ma:yo: mada nafale asuwa:fa:ib. Godeya:lo: Yu kalumo:lo: wa:la:b ko:lo: dimiyo: we. Gode eyo: ene towo: Yu kalumo: tili dofo:melea:ki dimi.

³ Hendele, Yu kaluka:isale nolo: Godeya: to saefa: a:no: mo:kudu ane ko:lo:, man ililo: dimidab a:na ilikiyo:, Gode eyo: ene to saefa: a:no: ka ta:fa:iba:le?

⁴ A:la:do: mo:auma:nigab! Kaluka:isale tambowa:yo: o:lika dikili sa:la:lab ko:sega, Gode eyo: towo: hendele sa:la:sen. Godeya: bugo: amio: towo: a:la:sa:sa:lo:,

“Ge hendele digalo:lo:b a:la:bo: to gilo:ma:yo: walama:ib.

Gelo: mo:walilab amio: to gilo: a:ma:yo: tininima:ib.”

⁵ Ko:sega kalu nolba: asulakiyo: a:la:sa:ma:ib, “Man mogago: nililo: dimidab wema:yo: Godeya: ene man digalo: da:lab a:no: kalaba widakigab.” A:la:fo:ko:lo: niliyo: waga sa:ma:no:wa:le? “Gode elo: ni ko:lo: wa:deab a:no:, hala dimidab” a:la:sa:ma:no:wa:le? A, asulo: a:no: henfelo: wena a:la:ta:ga: fa:la:dowab.

⁶ A:la:bo: asula:so:bo! Godeya: ene mano: digalo:wo: mo:dowo: kibo:bowo:, eyo: henfelo: kaluka:isale sab we mo:mo:walilimabe.

⁷ A:la:ta:ga: kalu nolba: asulakiyo: a:la:sa:ma:ib, “Dikidakilo: to sa:lan nilo:ma:yo: Godeya: wiyo: duludaki, e digalo:le a:lab a:la:widalega, Gode eyo: ne mogago:lo: dimida:sen kalu a:lakiyo: waga mo:walilaba?”

⁸ Kalu nolba: asulakiyo: a:la:sa:ma:ib, “Man nafayo: fa:la:doma:ki, nio: man mogago:le dimida: mela:niki” a:la:sa:ma:ib. Kalu nolba:yo: to a:no: ni wida:lab a:lakiyo: nemo:wo: madali diga:li sa:la:lab. Gode eyo: kalu i a:no: mo:walila:sa:ga: wa:dealega o:li gabo:lo:b a:la:asulo:l.

Henfelo: kaluwo: tambo digalo:ma

⁹ A:la:fo:ko:lo: Yu kalu niliyo: kaluka:isale nol a:lab a:no: tinio:wa:le? A:la:ba! Tamin amilo: nilo: sio: aumbo: wa:ka sa:ma:nigo:l. Yu kaluka:isale o:lia: Yu kaluka:isalema o:lia:yo: tambo, man mogago:wa: halaido: a:ma: ha:ga sab.

¹⁰ Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo: da:lab, “Godeya: siwa:l amio: digalo:le kaluka:isale imilig nowo: mada aundo:ma.

¹¹ Asugdo: di kalu imilig nowo: mada aundo:ma.

Gode elo: keda:lab kalu imilig nowo: mada aundo:ma.

¹² Kaluka:isale iyo: tambo Godeyo: fa:s dimita:ga:, nodo ane ko:lo: mogago:le dofo:lab.

Man nafalo: dimidama:no: kalu imilig nowo: mada aundo:ma.”

¹³ “To ililo:wo: kalu sowo: a:ma: hesen o:ngo: ko:lo:lab.

Mego:f ililo:ma:yo: dikido: towo: sa:la:sen.

To ililo:ma:yo: kisa:wa:l kalulo: sana sowan o:ngo:
dowa:sen.

¹⁴ Kealan o:lia: to disa:lan o:lia:yo: i amio:
wa:lifo:.

¹⁵ Iliyo: kalu nolo: yamilaki sana soma:nikiyo:;
bo:bo:ge kia:bibia:sen.

¹⁶ Iyo: nolbo:wo: hida:yo: dimia:liki sia:lowan.

¹⁷ I a:no: ha:salo: mesa:no: tog a:no: mo:asulo:.

¹⁸ Iyo: Godeyo: mo:tagilaki, e ha:g amio:
mo:dofolab.”

¹⁹ Godeya: ele saefa: a:no: Yu kaluka:isale
nimo:wo: dimi ko:lo:, ele saefa: a:ma:yo: nimo:wo:
sa:la:lab. A:la:fo:ko:lo: ele a:ma:yo: Godeya:
siwa:l amio: kaluka:isaleyo: tambo halabo:
dimida:laka: a:la:li widakigab. A:la:ta:ga: henfelo:
kaluka:isale sab we ha:na:ga: miditakiyo:;
a:begele sa:ma:no:wo: togo: aundo:ma ko:lo:lab.

²⁰ Kaluka:isale elelo: kudu ha:na:lab man
a:ma:yo: Godeya: siwa:l amio: digalo:wo:
mo:fa:la:do alifa:ib. A:la:baka:. Ele a:ma:yo:
nililo: hala dimida:leno: nininbo:wo: kalaba
fanda wida:lab.

Tilidabu a:ma:yo: ge digalo: fa:la:do alifa:ib

²¹ Elelo: kudu ha:na:lab tog a:ma:yo: nio:
Godeya: siwa:l amio: digalo: fa:la:doma:kiyo:
mo:ta:ta:sen. Ko:sega o:go: Gode eyo: tog ho:gi
nowo: nimo:wo: kalaba widab. Taminde amio:;
tog ho:gi a:no: ko:lo: sa:lakiyo:; Mo:sa:s o:lia: dinali
sa:lan kalu o:lia:ma:lo: to sa:sa:lo: a:ma:yo: togo:
weka: a:la:li sio:.

²² Tog a:no: we. Kaluka:isale abeyo: Ya:su amilo: tilida:dab a:no:, Gode eyo: iyo: digalo: dowab a:la:sa:ma:ib. Gode eyo: tog imilig a:naka kudu ha:naki, Yu kaluka:isalemo:wo:, Yu kaluka:isalema imo:wo:lo: man imilig a:no:ko: dimidama:ib.

²³ Mo:wo: kaluka:isale nio: tambo mogago:wo: dimida:sen ko:lo:, Godeya: ene malilo: mano: e o:ngo: fa:la:doma:no:wo: nio: hebeda:li ko:lo:lab.

²⁴ Ko:sega Godeya: enen ha:fo: disa:lan man a:no: nimo:wo: ba madali dimiakiyo:, Ya:su Keliso eneno: nili mogago: dimido:wa: su dimiabikiyo:, nio: ga:li sili alitaki, Gode eyo: nio: digalo: dowab a:la:sio: ko:lo:lab.

²⁵ Godeya: kulufa:yo: nimo:lo: da:lab a:no: dila:ma:nikiyo:, ene so:wa Ya:su a:no: soma:ki iliga:fo:. Kalu abeyo: Ya:su amio: tili da:dalikiyo:, Ya:suwa: ene ho:bo: a:ma:yo: kaluwa: mogago:wo: halaliki, Gode eyo: i a:no: digalo:le dowab a:la:sa:ma:ib. Ya:su e semo:sowo: amio:, Gode eyo: kaluka:isaleya:lo: mogago: dimida:len a:no: mo:wa:deaki yasila:len. Ko:sega o:go: Ya:suwa:lo: dimido: a:na ilikiyo:, Gode eyo: ene mano: digalo: a:la:widakigab.

²⁶ A:la:ta:ga: o:g wenamio:, Gode eyo: e mada digalo:leka: a:la:li widakiyo:, kaluka:isale Ya:su amilo: tilida:dab a:no: Gode eyo: iyo: digalo: kaluka:isale a:la:sa:lab.

²⁷ A:la:fo:ko:lo: ninina:ma:la:yo: waga kaila:ma:no:wo:? Niliyo: a:la: asuluma:no:wo: mo:ililo:. Nili mogago:wo: Godeya:lo: halabo: mo:wo: o:bamio:? Nio: ele kudu ha:na:lab a:ma:

ilikiyo:, digalo: a:la:sio:ma. Ninindo: tilida:dab a:ma: ilikiyo:, digalo:wo: a:na fa:la:do alitab.

²⁸ Niliyo: a:la:asulo:. Kaluka:isaleyo: tilida:dab a:namio:, Gode eyo: digalo: kalu a:la:bo: a:na sa:la:sen. Ele kudu ha:na:lab a:ma: ilikiyo:, nio: digalo: dowab a:la:bo: mo:sa:ma:ib.

²⁹ Gode e Yu kalu ilino:le ko:ma:le? Gode e Yu kaluka:isalema ilino: mala:le? O:ngo:maka:. E Yu kaluka:isale o:lia: Yu kaluka:isalema o:lia:ma: Godeyo: e.

³⁰ Godeyo: imilise ko:lo:lab. Do:go:fo: hege gedee: kalu o:lia: mo:hege gedee: kalu a:no:lia:ma:lo: tilida:dab a:na ilikiyo:, Gode a:ma:yo: iyo: digalo:le a:la:sa:ma:ib.

³¹ A:la:gakiyo:, nili tilidabu a:ma:yo: ele saefa: a:no: mogagilakiyo:, o:ngo:malo:ngo: ta:taba:le? A:la:bo: mo:gab. Nili tilidabu a:ma:yo:, ele saefa: a:no: ko:lo: ilili alitaki halaido:le ta:takigab.

4

Ablahamo: tilida:dabiki, Gode eyo: e digalo: kalu a:la:da:fe alifa:

¹ Ablaham e nili ma:mu ko:lo:, niliyo: e amilo: fa:la:dowo: a:no: asulakiyo:, waga sa:ma:no:wa:le?

² Hendele, Ablahama: ene man nafale dimido: a:ma: ilikiyo:, Gode eyo: e digalo: kalu a:la:sio: kibo:bowo:, ene wiyo: o:li dulugu alifabe. Ko:sega a:la:bo: mo:go: ko:lo:, Ablaham eyo: Godeya: siwa:l amio: ene wi dulugu sa:ma:no:wo: mo:ililo:.

³ Godeya: bugo: amilo: sa:sa:lo: a:ma:yo: nimo:wo: waga sa:laba? A:namilo: sa:sa:lo:wo: we, “Ablaham e Gode amio: tilidabu ko:lo:, Gode eyo: e digalo: kalu a:la:bo: a:na saefa:.”

⁴ Kaluka:isale ini nanog di amilo: wa:l kililiab a:no:, boba kelego: dio:l a:la:bo: mo:sa:la:sen. Ene nanog di a:no: ko:lo: kililiab.

⁵ Kaluwa:lo: nanog dimida:sen a:na ilikiyo:, Gode eyo: kalu a:no: digalo: a:la:bo: mo:sa:ma:ib. Ko:sega Gode eyo: mogago:lo: dimida:sen kaluwa: ene tilidabu a:no: ko:lo: ba:dakiyo:, e digalo: a:la:bo: a:na sa:ma:ib.

⁶ To a:no: Da:ibid elo: sio: o:leo:ngo:ka fa:la:dowo:. Gode elo: digalo: kalu a:la:do: sa:ma:ibo: nanog dimidab a:namima, ko:sega kalu abeyo: Gode amilo: tilida:dab a:na ilikiyo:, e digalo: a:la:sa:ma:ib ko:lo:, kalu a:no: sagale alitaki nafale dowab. To a:no: Da:ibid eyo: a:la:sa:sa:lo:,

⁷ “Kaluka:isale abeyo: mogago:wo: dimido: ko:lo:, Gode eyo: hala:sa:ga:lo: ga:lilabdo: gi a:no:, sagale alitaki nafale dowab.

⁸ Kaluka:isale abeyo: Gode eyo: mogago: gililo: dimida:seno: dila:sa:ga:lo: wa:kabilo: mo:kudu asuluma:ib gi a:no: sagale alitaliki nafale dowab.”

⁹ A:la:go:ko:lo: sagalesa:ga:lo: nafale mesa:no: a:no: do:go:fo: hege gedeo: kalule ilino: ko:ma:le? A:la:ta:ga: mo:hege gedeo: kalu i a:no:lo: doma:nigaba:le? Ablaham elo: tilidabu a:na

ilikiyo:, Gode eyo: e digalo: a:la:sio:. To a:no:, niliyo: gimo:wo: sa:la:i mio:.

¹⁰ Ko:sega Gode elo: sio: a:no:, ho:lenu: iga:sa sio:wo:? Ablaham e do:go:fo: hege gedea:sa:ga: a:labiki sio:wa:le? O: do:go:fo: semo:gedeo:wa sio:wa:le? E do:go:fo: semo: gedeo:wa sio:.

¹¹ E do:go:fo: semo: gedeo: ilikiyo:, e tilida:dabiki, Gode eyo: e digalo: kalu a:la:sio: ko:lo:, tif amio: e digalo: kalu dowo:lo:b a:la: ele ba:ba:no: a:lakiyo:, e do:go:fo: a:na gedeo:. A:la:fo:ko:lo: o:go: do:go:fo: mo:hege gedeo: kalu iliyoy: Godeya tilida:dab amio:, Godeya:lo: iyo: digalo: a:la:do: ba:ba:no:wo: togo: kolaefa: ko:lo:lab. A:la:go:ko:lo: do:go:fo: mo:hege gedeo: dowakilo: tilida:dab kalu i a:ma: iyaleyo:, Ablaham e.

¹² Ablaham e do:go:fo: o:hege gedema:no: iliki a:na tilidabu ko:lo:, kalu abeyo: do:go:fo: hege gedea:sa:ga: ilikiyo:lo:, Ablaham elo: tilidabu o:leaundo: tilida:dab a:ma: ene iyayo: Ablaham e ko:lo:lab.

¹³ Gode eyo: Ablaham o:lia: ema:mu i sa:la:la:i ha:na:mela:ib o:mo:wo: henfelo: we tambo dimia:no: a:la:dinali sio:. Ablaham emo:lo: dinali sio: a:no: mo:wo: ha:? Ablaham elo: ele kudu ane a:ma: go:ma. E tili da:dabiki, Godeya:lo: e digalo: kalu a:la:do: sio:wo: a:ma: go:.

¹⁴ Godeya:lo: dinali sio: a:no: kaluka:isale elelo: kudu ha:nab o:mo:ka dimi kibo:bowo:, tilidabu man a:no: o:ngo:malo:ngo: dowaki, Godeya:lo: dinali sio: to a:no: madali walemabe.

4:11: Mo:mo: 17.10-11

4:13: Mo:mo: 17.4-6, 22.17-18, Gala 3.29

4:14: Gala 3.18

15 Kaluka:isaleyo: eleyo: asulufo:likilo: o:go:sa:lab a:namio:, man dimidab a:ma:yo: Godeya: kulufa:yo:wo: a:na fa:la:do alita:sen. Eleyo: aundo:ma kibo:bowo:, eleyo: o:go:sab a:la:bo: mo:sa:mabe.

16 A:la:fo:ko:lo: Gode elo: dinali sio: a:no: dimia:nikiyo:, eyo: kaluwa: tilidabu a:no: ko:lo: ba:da:sen. Gode eyo: imo:wo: ha:fo: disa:laki dimia:sen ko:lo:, Ablahama: ene eso:lo:le a:no: tambomo:wo: dinali sio: a:no: hendele sa:lab a:la:bo: asuluma:ib. Yu kaluka:isale elelo: di o:lia: Ablaham elo: tilidabu o:leaundo: tilida:dab kaluka:isale i a:no:lia:yo: dinali sio: to a:no: o:li dia:ib. Tilida:dab kaluka:isale a:no: tambo ili iyayo: Ablaham e.

17 Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo: ko:lo:lab, “Niyo: ge so:lo: ko:li ko:lilo: a:ma: iya doma:ki ta:to:l.” Dinali sa:labdo: Gode a:no: Ablaham eyo: tilidabu. Gode a:no:, sowo: kaluwo: a:ma:la: dasi alita:ga:lo: mela:no:lo: dimia:seno: e ko:lo:, kelego: mo:da:lab a:no: eyo: fa:la:do alita:sen. A:la:fo:ko:lo: dinali sio: a:no: ho:lono: tambo ha:laido:ko: dofo:lab.

18 Ablaham elo: mo:dimidama:no: dowo: a:no:, Gode eyo: hendele fa:la:do alifa:ib a:la:tili asula:liki yasila:len. Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:, “Geya a:la:ta:ga:lo: so:wa sa:la:la:i ha:na:ib a:no: tamin o:leo:ngo: doma:ib.” Eyo: to a:no: tili asulo: ko:lo:, so:lo: ko:li ko:lilo: a:no: eya a:la:ta:ga: fa:la:dowo:.

19 Ablaham e donayo: do:la:lowo:wo: do:la:fo: doma:no:wo: ko:na:ma dowo: ko:lo:, do:mo:

elo:wo: halaido:lo:ma, tanili dowo:. A:la:ta:ga: inga Sa:la e faino ga a:la:ga: ko:go:do: dowo: ko:lo:, so:wa sa:la:lia:no:wo: edo: a:la:asulo:. Ko:sega Ablahama: ene tilidabuwo: mo:tanila: halaido:ko: elen.

²⁰ Ablaham eyo: Godeya:lo: dinali sio: a:no: tili dabu ilikiyo:, asulo:wo: a:la:yo: mo:dowo:. Ene tilidabuwo: halaido: dowo:i ha:nakiyo:, Godeya: wiyo: dulugu sa:la:len.

²¹ Ablaham eyo: Godeya:lo: dinali sio: a:no: hendele o:li dimidama:ib a:la:tili asulo:.

²² A:la:go:ko:lo: tilidabu a:na ilikiyo:, Gode eyo: e digalo: kalu a:la:bo: a:na sio:.

²³ Ko:sega Godeya:lo: to sio:wo: we, “Ge digalo: kalu” a:la:do: sio: a:no: Ablaham imilig emo: ka sio:ma.

²⁴ To a:no: nimo:wo:lo: sa:lab. Mo:wo: Gode eyo: nili Alan Ya:su sowo: a:no: a:ma:la: dasi alifa: a:la:bo: niliyo: tili asulo: ko:lo:, Gode eyo: nio: digalo: kalu a:la:sio:.

²⁵ Gode eyo: mogago: nililo: dimida:len a:no: hala:ma:kiyo:, Ya:suwo: ko:lo: sana soma:ki dimi. A:la:ta:ga:yo: Gode eyo: nio: digalo: kalu a:la:sama:kiyo:, Ya:suwo: a:ma:la: dasi alitaki, mela:no:wo: dimi.

5

Nili tilidabu a:na ilikiyo:, Gode o:lia: ege dowo:

¹ A:la:fo:ko:lo: niliyo: Ya:su amio: tilida:dabiki, Gode eyo: nio: digalo: kaluka:isale a:la:sio: ko:lo:, nili Alan Ya:su Keliso a:na ilikiyo:, nio: Gode o:lia: ege dowo:.

² Nililo: tilidabu a:na ilikiyo:, Ya:su eyo: nio: Godeya:lo: ha:fo: disa:lan man us a:na mesea:ki tililia:ga: ta:fo: ko:lo:, nio: a:na so:l. A:la:ta:ga: tif amio: nio: Godeya: ene malilo: ho:len nafa a:no:lia: mesa:no: ko:lo: a:no: hendele fa:la:doma:ib a:la:asulakiyo:, niliyo: yasilaki sagala:li so:l.

³ A:la:ta:ga: sagala:likilo: mesa:no: a:no: ko:mba. Hida:yo:wo: nilo:wa fa:la:dowab amio:, nio: sagala:liki so:l, mo:wo: hida:yo: a:ma:yo: nio: halale alita:lab a:la:asulo:l.

⁴ Nio: halale alita:lab amio:, Godeya:lo: asulab man a:no: ni amio: fa:la:do alifa:ib. A:la:ta:ga: niliyo: man a:no: diakiyo:, Gode elo: dimidama:no: a:no: hendele fa:la:do alifa:ib a:la:asulaki, ha:sa iliki yasiso:l.

⁵ Nililo: asulo: a:no: hendele fa:la:doma:ib ko:lo:, nio: mada mo:sendeloma:ib. Mo:wo: Godeya: ene Mama Malilo: a:no: boba kelego: o:ngo: ko:lo: nimo: dimiabikiyo:, Mama a:ma:yo: ene ha:fo: disa:lan man a:no: ni amio: ilili alitaki ko:go:lu alifa:.

⁶ Nio: ninina:ma:la:yo: mo:asuwa:fa:no: dowo:lo:biki, Gode elo: ho:lende da:fe alifa: a:no: imilitabikiyo:, Ya:su e mogago:lo: dimida:sen kaluka:isale ni asuwa:taki sowo:.

⁷ Henfelo: kaluka:isale noma:yo: ene mela:no:wo:, digalo: kalu nowo: asuwa:takiyo: mo:wala:sen. Kalu noma:yo:, kalu nafalelo: dowab a:no: asuwa:takiyo:, ene mela:no:wo: o:li ka wala:ma:iba:le babalab.

⁸ Ko:sega Gode eyo: ni o:lia:yo: ha:fo:wo: mada

disa: a:la:li widakiyo:, nio: mogago:le dimida:li sab amio:, Keliso e nio: ko:lo: asuwa:taki sowo:.

⁹ Gode eyo: Ya:suwa: ho:bo: a:na ilikiyo:, nio: digalo: kalu a:la:sio:. Gode eyo: nanog a:no: ditandale ko:m ko:lo:, nanog no we eyo: hendele dimidama:ib a:la:bo: asuluma. Godeya: ene kulufa:yo:wo: ni amio: mo:ko:go:luma:kiyo:, Ya:su eyo: nio: ga:li doma:ki ta:fa:ib.

¹⁰ Niliyo: Gode o:lia: gis dowab amio:, Ya:su sowo: a:na ilikiyo:, nio: Gode o:lia: ege doma:ki ta:fo:. A:la:go:ko:lo: o:go: nio: Gode o:lia: ege dowakiyo:, Gode eyo: Ya:suwa: ene mela:no: a:na ilikiyo:, nio: mada a:ma:la: gasilia:ib.

¹¹ A:la:ta:ga: a:no: ko:mba! Alan Ya:su Kelisowa:lo: dimido: a:na ilikiyo:, nio: Gode o:lia: ege dowo: ko:lo:, nio: a:no: asulakiyo:, mada sagala:liki so:l.

Adam eya a:la:ta:ga:yo: soma:no:wo: fa:la:dowo: ko:sega, Ya:su eyo: mela:no:wo: fa:la:do alifa:

¹² Kalu imilig noma:lo: mogago: dimido: a:na a:la:ta:ga:yo: man mogago:wo: henfelo: wenamio: a:na fa:la:dowo: ko:lo:, man mogago: a:ma:yo: soma:no: tililia: mio:. A:la:do: dimido: a:na ilikiyo:, henfelo: kaluka:isaleyo: tambo mogago:wo: dimida:sen ko:lo:, soma:no: a:ma:yo: iyo: tambo go:lu alifo:lab.

¹³ Eleyo: semo: difa: amio:, man mogago:wo: henfelo: amio: elen. Ko:sega, eleyo: aundo:ma a:labikiyo:, Gode eyo: kaluka:isale mogago:lo: dimida:lab a:no: mo:agela:sen.

5:9: Lom 1.18, 2.5, A:fe 2.3-5

5:12: Mo:mo: 3.6, Lom 6.23

5:13: Lom 4.15

14 Ko:sega Adam elo: elen a:na a:la:ta:ga: Mo:sa:sdo: fa:la:dowo: ho:len a:namio:, kaluka:isaleyo: tambo soma:no: a:ma:yo: halaido: bo:fo:len. Soma:no: a:ma:yo: kaluka:isale abeyo: Adam elo: mogago: dimido: o:leo:ngo:lo: mo:dimido: a:no:lo: halaido: bo:fo:len. Tif amilo: mia:no: kalu Ya:su e ko:lo: widakiyo:, Adam e tamina fa:la:dowo:.

15 Ko:sega Godeya:lo: ha:fo: disa:lakilo: boba kelego: nimo:lo: dimi a:no:, Adam elo: mogago: dimido: a:no:lia:yo: mo:imilo: dowo:. Adam imilig elo: ele o:go:so: a:na ilikiyo:, kaluka:isaleyo: tambo sowa:i ya:len. Ko:sega Godeya: ha:fo: disa:lan man o:lia: elo: ha:fo: disa:lakilo: boba kelego: dimi a:no:lia:ma:yo: mada tinio: ko:lo:lab. Boba kelego: a:no: Ya:su Keliso imilig eya a:la:ta:ga: fa:la:dota:ga:yo:, kaluka:isale tambolo:wa fa:la:dowa:i ane.

16 Godeya:lo: boba kelego: o:lia: Adam elo: mogago: dimido: a:no:lia:yo: fowo: ko:lilo: hedo:. Adam imilise elo: mogago: dimido: a:na ilikiyo:, Gode eyo: kaluka:isaleyo: mo:walilakiyo:, soma:ib a:la:saefa:. Ko:sega nio: mogago: dimida:lab amio:, Gode eyo: bobayo: nimo: dimi ko:lo:, a:na ilikiyo: nio: digalo: kaluka:isale a:la:sa:la:sen.

17 Adam imilig elo: ele o:go:so: a:na ilikiyo:, soma:no: man a:ma:yo: kaluka:isaleyo: tambo halaido: bo:fo:len. Ko:sega kaluka:isale abeyo: Godeya: boba kelego:lo: diab a:no:, Gode eyo: i o:lia:yo: mada ha:fo: disa:laki, digalo: kaluka:isale a:la:sa:la:lab ko:lo:, iliyo: Ya:su Keliso eya a:la:ta:ga:yo: misa: kalu o:ngo: dowaki bo:fo:mela:ib.

¹⁸ A:la:fo:ko:lo: kalu imilig elo: mogago: dimido: a:na ilikiyo:, Gode eyo: wa:l dimiakiyo:, tambowo: soma:ib a:la:saefa: O:leaumbo: kalu imilig noma:lo: man digalo: dimido: a:na ilikiyo:, Gode eyo: kaluka:isaleyo: digalo: a:la:sa:la:sa:ga:yo:, imo:wo: mela:no: mela:no: dimia:sen.

¹⁹ Kalu imilig a:ma:yo: Godeya: towo: o:go:so: ko:lo:, kaluka:isaleyo: tambo mogago: dimida:melea:ki fa:la:do alifa: O:leaumbo: kalu imilig noma:yo: Godeya: towo: kudu ane ko:lo:, a:na ilikiyo: Gode eyo: kaluka:isaleyo: tambo digalo: a:la:sa:ma:ib.

²⁰ Kaluka:isale iyo: mada mogago:le dimida:leno:lo:b a:la:asuluma:kiyo:, Gode eyo: eleyo: a:na saetaki difa: Ko:sega man mogago: dimida:len a:no: alan fa:la:ndabikiyo:, Godeya:lo: ha:fo: disa:lan man a:no:lo: alan mada fa:la:ndaki tinio:.

²¹ Tamin amio: man mogago: a:ma:yo: kaluka:isaleyo: tambo bo:fo:liki, iyo: soma:no:lo: doba:da: elen. Ko:sega o:go: Godeya:lo: ha:fo: disa:lan man a:ma:yo: kaluka:isaleyo: bo:fo:lalikiyo:, ko:ngo: mela:no: mela:ib. Mo:wo: Ya:su Kelisowa:lo: dimido: a:na ilikiyo:, nio: Godeya: siwa:l amio: digalo: ko:lo:lab.

6

Nio: Ya:su o:lia: sowo:

¹ A:la:go:ko:lo: niliyo: waga sa:ma:no:wa:le? Godeya: ha:fo: disa:lan man a:no: anama:kiyo:, niliyo: mogago:wo: dimidafo:ko: ha:na:mela:no:wa:le?

² A:la:bo: niliyo: mada mo:dimidama:niki!
Man mogago:lo: dimidama:no:lo: doba:da:yo:,
nio: sowo: ko:lo:lab. Nio: wa:kabiyo: man a:no:
mo:dimida:i ha:na:no:.

³ Gio: to we dinafa fanda asuluma. Nio: Ya:su
Kelisowa dowabikilo: ho:na to:lolo: a:ma:yo:, nio:
e o:lia: sowo: a:la:widaki go:.

⁴ Nio: ho:na to:lolab amio:, Ya:su o:lia: sowabiki,
daido:wa difa:. A:na ilikiyo:, malilo: halaido:lo:
a:lab Gode eyo: Ya:su e dasi alitakilo: mela:no:
dimi o:leaumbo:, eyo: nio:lo: mela:no: ho:gi a:na
dota:ga:, ha:na:melea:ki ta:fo:.

⁵ Nio: ho:na to:lolab amio:, Ya:suwa dowaki e
o:lia: sowo: ko:lo:, e a:ma:la: dasili o:leaumbo:
nio:lo: e o:lia: a:ma:la: dasi alifa:ib.

⁶ Ya:su e i malana sana sowo: amio:, nili
do:mo:wa:lo: man mogago: kudu ha:nakilo:
dimidan a:no: tambo e o:lia: i malana alu alifa:
Tamin amio: man mogago:wa: halaido: a:ma:yo:
nio: bo:fo:len ko:lo:, halaido: a:no: o:ngo:malo:ngo:
ta:takiyo:, nio: mogago: a:ma:yo: wa:kabiyo:
mo:bo:fo:melea:ki a:na dimido:. Nio: to a:no:
asulo:.

⁷ Kaluka:isale abeyo: sowo:le dowab a:no: man
mogago: a:ma: ha:g amio: mo:mesea:ki sili alifa:
ko:lo:lab.

⁸ Nio: Ya:su o:lia: sowo: ko:lo:, nio: e o:lia:
mesa:no: a:la:tili asulo:l.

⁹ Nio: to a:no: asulo: ko:lo:lab. Mo:wo: Ke-
liso e sowa:sa:ga: a:ma:la: dasi alifa: ko:lo:,
e wa:kabiyo: mo:soma:ib. Sowana: halaido:
a:ma:yo: e wa:kabiyo: mada mo:bo:fo:mela:ib.

¹⁰ Ya:su e ko:lo: sowo: a:ma:yo:, mogago:wa: ha-laido: a:no: tambo e bidila: ko:m. Ko:sega mela:no: elo: dia:ga:lo: sab a:ma:yo:, Godeyo: ko:lo: wabulu alitakigab.

¹¹ O:leaumbo:, man mogago:lo: dimidan doba:da:yo:, gio: sowo: o:ngo: ko:lo:lab. Ko:sega Ya:su Keliso eya a:la:ta:ga:yo:, gio: mela:no:wo: dia:ga: Godeya dofo:lab.

¹² Do:mo: gililo:wo: man mogago: a:ma:bo:fo:melea:kiyo: ta:ta:so:bo. Man ko:li ko:lilo: mesela:sa:ga:lo: dia:no: asulan a:no: kudu ha:na:so:bo.

¹³ Gi amilo: do:mo: heb ko:li ko:lilo: a:lab koma:yo: Sa:da:na:ya: ene nanog dimidama:kiyo:, fogo: dimia:so:bo. Ko:sega gio: sowo: kalu ko:lo: dasi alifa: o:leo:ngo: dowo: ko:lo:, go:no:no: Godemo: dimia:lubi. Man digalo: dimidama:kiyo:, do:mo: heb ko:li ko:lilo: gi amilo: a:lab ko Godemo: dimia:lubi.

¹⁴ Gio: eleya: ha:g amio: mo:dofolab. Ko:sega gio: Godeya: ha:fo: disa:lan man a:ma: ha:ga dowab. A:la:go:ko:lo: man mogago:wa:yo: gio: mada mo:bo:fo:mela:ib.

Gio: digalo: man a:ma: ha:ga dowab

¹⁵ A:la:fo:ko:lo: niliyo: waga dimidama:no:wa:le? Nio: eleya: ha:g amio: mo:dowaki, Godeya: ha:fo: disa:lan man a:ma: ha:ga dowo: ko:lo:, niliyo: man mogago:wo: dimida: mela:no:wa:le? A:la:bo: dimida:so:bo.

¹⁶ Gio: kalu noma: ha:ga dowaki e kudu ha:na:lalega, eyo: gio: halale bo:fo:mela:ib. Gio:

6:11: 2Kol 5.15, Gala 2.19

6:12: Mo:mo: 4.7

6:13: Lom 12.1

6:14: 1Yo:n 3.6

6:16: Yo:n 8.34, 2Bid 2.19

man mogago:wa: nanog dian kalu dowalega, gio: soma:no:lo: doba:da: ha:na:ib. Ko:sega gio: Godeya: ene mano: ko:lo: kudu ha:na:lalega, Gode eyo: gio: digalo: kalu a:la:sa:ma:ib. Gio: to a:no: mo:asulaya:le?

¹⁷ Tamin amio: gio: man mogago:wa: madali nanog dian kalu elen ko:sega, nililo: to gimo:lo: widab a:no:, gio: tilida:da:sa:ga: hendele kudu ane ko:lo:, niyo: Godemo:wo: mada o:m a:la:so:lo:l.

¹⁸ Gio: man mogago:wa: halaido: ha:g a:namilo: elen a:no: gio: ga:li mesea:ki sili alitakiyo:, man digalo:wa: nanog dian kalu dowo: ko:lo:lab.

¹⁹ To nilo: so:lo:l a:no: gio: mo:dinafa fanda asulo: ko:lo:, niyo: henfelo: kelego: a:na da:fe so:lo:l. Tamin amio: do:mo: heb ko:li ko:lilo: gi amilo: a:lab koma:yo: man mogago:wo: dimidama:kiyo:, fogo: dimifo:labiki, dimidafoko: ya:len. A:la:do: go: o:leaumbo:, o:go: do:mo: heb ko:li ko:lilo: gi amilo: a:lab koma:yo: man digalo: dimidama:ki, Godeya: ha:ga dowaki emo: dimia:bi. A:la:dimidalikiyo:, ge malilo: dowaki, Godeya: eno:le doma:ib.

²⁰ Man mogago:wa: halaido: a:ma: gelo: bo:fo:len amio:, man digalo:wa: halaido: a:no: giyo: mo:asula:sen.

²¹ O:g ho:len a:namilo: man mogago: gilo: dimida:len a:ma: fo hedo:wo: o:ba:le? Man a:ma:yo: gio: soma:no:lo: doba:da: tililia: ha:na:len. A:la:ta:ga: tamin amilo: gilo: dimida:len a:ma:yo:, o:go: ge sendelo alitab.

²² Man mogago:wa: halaido: a:namilo: eleno:, gio: ga:li sili alitaki, Godeya: ha:ga dowakiyo:, ene nanog dian kalu fa:la:dowo:. A:na ilikiyo:,

ge Godeya: eno:le dowaki, malilo:le fa:la:dowa:i
ha:na:la:ga:, ko:ngo: mela:no: dia:no: ta:tab.

²³ Man mogago: a:ma: wa:lo: soma:no: ko:lo:
dia:ib. Ko:sega Godeya:lo: boba kelego: ko:lo:
madalilo: dimia:sen a:no: ko:ngo: mela:no:wo:
o:m. Mela:no: a:no: nili Alan Ya:su Kelisowa
a:la:ta:ga: dia:sen.

7

Nio: ele a:namio: ga:li sili alifa: ko:lo:lab

¹ Nao nado i, nilo: to so:lo:l we elelo: asululi
kaluka:isale gimo: so:lo:l. Giliyo: a:la:asula:bi.
Kaluka:isale mela:no:lo: o:lab a:namio:, ele
saefa: a:ma:yo: iyo: tambo halale ta:li dofo:lab.
Ko:sega kaluka:isale sowab a:no:, ele a:ma:yo: iyo:
mo:ta:liab.

² Niyo: to a:no: da:fe sa:ma:nigo:l. Gayo:
ino: o:sab amio:, ga dian man a:ma: ha:ga iliki,
indo:le dofo:lab. Ko:sega ino: sowalega, ga dian
man a:ma: ha:ga ilikilo: in o:lia:lo: dowano: ga:li
dowab.

³ O:leaumbo:, ga e ino: o:sab amio: kalu nowa
ha:nalega, ga a:no: uwo:lo: dian ga a:la:sa:ma:ib.
Ko:sega ino: sowab amio:, eleya:lo: bo:fo:len a:no:
sili alifa: ko:lo:, e kalu nowa a:ha:nalega, uwo:lo:
dian ga a:la:bo: mo:sa:ma:ib.

⁴ A:la:do: gan aumbo:, nao nado i gio:lo: a:la:go:
ko:lo:lab. Gio: Ya:su Kelisowa: ene do:mo:wa
kudalikiyo:, ele saefa: a:ma: ha:g amilo: elen a:no:,
gio: sili alifa: ko:lo:lab. A:la:fo:ko:lo: o:go: gio:

kalu noma:no: dowab. Gio: Godeya: nanog di-aki fo nafale helema:kiyo:, Ya:su e sowa:sa:ga:lo: a:ma:la:do: dasi alifa: a:ma:no: dowab.

⁵ Nio: do:mo:wa:lo: asulo: a:no: o:kudu ha:na:len amio:, ele a:ma:yo: nili mogago: dimidama:no: asulan a:no: digidalifa: ko:lo:, nililo: mogago: dimida:len a:ma: fo hedakiyo:, sowan ko:lo: heda:len.

⁶ Ko:sega nio: Ya:su o:lia: sowo: ko:lo:, tamin amilo: eleya:lo: ni ko:lo: melealifa: a:no: fage alitaki, nio: ga:li sili alifa: ko:lo:lab. A:la:fo:ko:lo: niliyo: Godeya: nanog dia:nikiyo:, Mo:sa:sa: ele saefa: a:no: kudu ha:nakilo: mo:lulo: dimida:len man a:no: mo:kudu ho:no:l. O:go: nio: Mamaya: mela:no: ho:giya dowaki, Godeya: ene nanog dimida:lo:l.

Man mogago:wa:yo: ni usamio: buba:lab

⁷ A:la:go:ko:lo: niliyo: waga sa:ma:no:wa:le? Ele a:no: mogago:wa:le? A:la:baka:. Eleyo: mo:difa: kibo:bowo:, man mogago: we mo:ele ba:babe. Godeya: ele a:ma:yo: “Mesela:so:bo” a:la:bo: mo:saefa: kibo:bowo:, niyo: meselan man a:no: mo:asulumabe.

⁸ Ko:sega ele a:ma:yo: togo: wida:lab ko:lo:, ni asulo: us amio: man mogago: a:ma:yo: meselan man ko:li ko:lilo:wo: dimidama:ki digidalifa:. Eleyo: aundo:ma kibo:bowo:, man mogago: a:no: halaido:lo:ma sowo: o:ngo: domabe.

⁹⁻¹⁰ Tamin amio: ne eleyo: mo:asulo: amio:, ne sagala:liki elen. Ko:sega ele a:no: fa:la:dowakiyo: halaido:wo: e diaki, ne sowo: kalu dowo:. Ele a:ma:yo: nemo:wo: mela:no:wo: dimia:nigab a:la:asulo: ko:sega, soma:no:wo: ko:lo: dimiab.

11 Ele a:ma:yo: fogo: dimiabikiyo:, man mogago: a:ma:yo: ne dikida:sa:ga: sana sowo:.

12 Ele difa: a:no: Godeya a:la:ta:ga: fa:la:dowo:. A:la:ta:ga: Godeya: ene to saefa: a:no: tambo nafale digalo: da:lab.

13 Waima:iba:le? Nafale kelego: a:ma:yo: ne sana soma:ki dimido:wa:le? A:la:ba! Mogago: man a:ma:yo: nafale kelego: a:no: dia:sa:ga:, ne a:ma: sana sowo:. A:la:do: dimido: a:na ilikiyo:, mogago: dimidan man a:no: kalaba dia:taki, mogago:wo: welo:b a:la:asuluma:ki widaki go:.

14 Ele a:no: Godeya: Mamalo:wa a:la:ta:ga: mio:. Ko:sega ne henfelo: kalu ko:lo:, man mogago:wa: halaido: a:ma: ha:ga dowo:.

15 Ne no:no:ndo: dimido:l a:no: mo:fanda asulo:. Nilo: dimidama:no: asulo: a:no: mo:dimidaki, man nilo: mada mo:bea:sen a:no: ko:lo: dimida:sen.

16 Nilo: mo:dimidama:no: dowo: a:no: dimida:lo:l. A:na ilikiyo:, niyo: ele a:no: nafale a:la:asulo: ko:lo: widakigab.

17 Mogago: nilo: dimida:lo:l a:no: no:no:n dimido:lba. Man mogago: ne amilo: da:lab wema: dimida:lab.

18 Ni do:mo: amio: man nafayo: aundo:ma da:lab a:la:asulo:l. Mo:wo: niyo: man nafa dimidama:no: asula:sen ko:sega mo:dimida:sen.

19 Nilo: nafa dimidama:no: asulo: a:no: mo:dimidaki, man mogago: nilo: mo:asulo: a:no: ko:lo: dimida:sen.

20 Nilo: mo:dimidama:no: asulo: a:no: ko:lo: dimidalega, mogago: dimida:lo:l a:no: no:no:n

dimido:lba. Man mogago: ne amilo: da:lab wema: dimida:lab.

²¹ A:la:fo:ko:lo: ne amilo: fa:la:dowa:sen a:no: o:go: ne fanda asulab. Niyo: man nafa dimidama:no: asulab amio:, man mogago:wo: neya ilikilo: susuda:lab a:ma: ga:lab.

²² Ni asulo: us amio:, Godeya:lo: ele saefa: a:no: mada alan asulo: ko:lo:lab.

²³ Ko:sega kelego: nowo: neya da:lab ko:lo:, a:ma:yo: ne o:lia: bubaki alan tadowo:lab. Man mogago: a:ma:yo: nemo:lo: asulo: nafalo: dimia:sen a:no:lia:yo: buba:sa:ga: tiniaki, elo: asulo: au dimidama:kiyo: dibodafo:ko:lab.

²⁴ Wai! Ne sagalo:lo:ma dowakiyo:, molo asulaki hida:yab. Do:mo:wa:lo: soma:no: amilo: tililia:ga:lo: ha:nab we abe sili alifa:nigaba:le?

²⁵ Nili Alan Ya:su Keliso a:ma:yo: nio: asuwa:ta:sen ko:lo:, Godemo:wo: mada o:m a:la:sa:la:mela:niki. Ni asulo: wema:yo: Godeya: ele a:no: ko:lo: kudu ha:na:no: asulo:l ko:sega, do:mo: no:ndo:ma:lo: dimidan a:ma: ha:ga dowaki, man mogago: a:no: ko:lo: kudu ha:na:sen.

8

Nili mela:no:wo: Mama eya dofo:lab

¹ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale abeyo: Ya:su Keliso o:lia:lo: dowab i a:no:, Gode eyo: mo:walilakiyo: mo:wa:dema:ib.

² Kaluka:isale Ya:su Keliso amilo: dowab gi o:mo:wo: Godeya: Mama a:ma:yo:, mela:no: ho:giyo: dimia:sen. Mama a:ma:yo: gio: tili dowaki, ga:li doma:ki ta:fo: ko:lo:, o:go:

mogago:wa: man o:lia: soma:no: man o:lia:ma:yo:
gio: mo:bo:fo:lab.

³ Ni do:mo:wa:lo: asulo: a:ma:yo: ele a:ma:
mano: halaido:lo:ma ta:fo: ko:lo:, ele a:ma:yo:
nio: ga:li melea:ki ta:fa:no:wo: mo:ililo: dowo:.
A:la:gabiki, Gode eyo: ene so:wayo: mogago:wa:
wa:l dima:kiyo:, henfelo: kalu o:ngo: iliga:fo:
ko:lo:, Ya:suwa: ene do:mo: a:na ilikiyo:, Gode eyo:
man mogago: a:no: bidila:.

⁴ Godeya:lo: dimido: a:ma:yo:, ele saefa: a:no:
ni amio: ilili alifa:nikiyo:, nili do:mo:wa:lo:
asulo: a:no: ta:ta:ga:, Mamaya: asulo: a:no: kudu
ha:na:melea:ki, Gode eyo: a:la:dimido:.

⁵ Kaluka:isale abeyo: man mogago:wa:lo: asu-
lab aundo: tilidowakilo: bo:fo:lab a:ma:yo:, asulo:
ililo:wo: tambo tililia:ga:, man mogago: dimi-
dama:no: a:na dia:ta:sen. Ko:sega kaluka:isale
abeyo: Mamaya:lo: asulab aundo: tilidowakilo:
bo:fo:lab a:ma:yo:, asulo: ililo:wo: tambo dia:ga:,
Mamalo: doba:da: dia:ta:sen.

⁶ Kalu abeyo: ene asulo:wo: man mogago: amilo:
dia:ta:lab a:no:, soma:no:lo: doba:da: ha:nab.
Ko:sega kalu abeyo: ene asulo:wo: Mamaya:lo:
asulab a:namilo: dia:ta:lab a:no: mela:no:wo:
dia:sa:ga:, ha:salo: mesa:no:wa dowab.

⁷ Mo:wo: kalu abeyo: ene asulo:wo: man
mogago: amilo: dia:ta:lab a:no: Gode o:lia:
gis diab. Kalu a:no: Godeya: ene ele ha:ga
doma:no:wo: mada gola ba:da:sen, ko:lo: eyo:
kudu ha:na:no:wo: mo:ililo:.

⁸ Man mogago:wa:lo: bo:fo:lab kalu i a:ma:yo:
Godeyo: ko:lo: sagale alifa:no:wo: mo:ililo:.

9 Ko:sega o:go: man mogago: a:ma:yo: gio: mo:tililia: ha:na:lab. Godeya: Mamayo: ge amio: sabo:lalega, Mama eyo: ge tililia: ha:na:lab. Kaluka:isale o:ba:le Kelisowa: Mamalo: mo:a:lab a:no:, e Kelisowa:no:ma.

10 Man mogago: a:na ilikiyo:, do:mo: gilo:wo: soma:ib ko:sega, Keliso e ge amio: dowalega, Gode eyo: ge digalo: kalu dowab a:la:sa:lakiyo:, Mama eyo: mela:no:wo: gemo: dimi ko:lo:lab.

11 Godeya: Mama, Ya:su sowo:lo: dasi alifa: a:no: ge amio: sab ko:lo:, Mama imilig gi amilo: a:lab a:ma:yo:, gi do:mo: soma:no: a:no: e dasi alitaki mela:no:wo: dimia:ib.

12 A:la:fo:ko:lo: nao nado i, ni amio: me wa:lo: da:lab. Ko:sega nili do:mo:wa:lo: asulan man a:no:lia:yo: mewa:lo: aundo:ma ko:lo: man a:no: kudu ha:na:so:bo.

13 Gio: do:mo:wa:lo: asulab mano: dimidafo:ko: ha:nalega, ge soma:ib. Ko:sega giliyo: Mamaya: halaido: a:na ilikiyo:, do:mo:wa:lo: dimidan man a:no: sana sowa:lalega, ge mela:no: mela:ib.

14 Kaluka:isale abeyo: Godeya: Mamaya:lo: tililia: ha:na:lab a:no:, Godeya: ene so:wale ko:lo:lab.

15 Godeya:lo: mama ko:lo: gimo:lo: dimi a:ma:yo: ge madali nanog dian kalu doma:ki ta:foma. Gode eyo: a:la:liki ta:fo: kibo:bowo:, gio: Gode o:lia: tagi domabe. Ko:sega Mama gimo:lo: dimi a:ma:yo: gio: Godeya: ene so:wale ta:takigab. A:la:go:ko:lo: niliyo: Godemo: sa:lakiyo:, “Dowa” a:la:sa:la:sen.

16 Godeya: Mamayo: nili mama o:lia: dowaki, nio: Godeya: ene so:wa hendele dowab a:la: wida:lab.

17 Nio: Godeya: ene so:wale dowo: ko:lo:, kelego: nafale Godeya:lo: ene so:wamo:lo: dimia:no: a:no: nio:lo: tambo dia:no:. A:la:ta:ga: Gode eyo: kelego: nafale Ya:su Kelisomo:lo: dimia:nigab a:no: nio:lo: ko:ngo: dia:no:. Nio: nagalo:wo: Ya:sumo:lo: dimi o:leo:ngo: dia:i ha:na:lalega, tif amio: e fo:fo:lesodo: halaido: kagayab a:namio:, nio:lo: o:leo:ngo: kagama:no:.

Tif amio: nio: Ya:su o:lia:yo: nafale mesa:ib

18 Tif amilo: Godeya:lo: ni amilo: nafale dimi-dama:nigab a:no: asulakiyo:, o:g ho:len wenamilo: hida:yo: ko:li ko:lilo: nililo: dia:i ha:na:lab a:no: o:ngo:malo:ngo: doma:ib.

19 Godeya:lo: kelego: fa:la:do alifelo: a:no: tambo yasilakiyo:, Gode eyo: ene so:waleyo: weka: a:lakilo: kalab amilo: walama:nigab a:no: mada ba:ba:no: a:lakiyo:, sagala:liki yasila:lab.

20 Henfelo: wenamio: mogago:wo: fa:la:dowabikiyo:, Godeya:lo: kelego: fa:la:do alifelo: a:ma:yo: nanog ilo: dimido: hendeleyo: mo:fa:la:doma:kiyo:, sowana: halaido: a:ma: ha:ga ta:fo:. A:la:do: dimido: a:no: kelego: fa:la:do alifelo: a:ma: inin asulo:wa a:la:ta:ga: fa:la:dowo:ma. Godeya: ene asulo:wa a:la:ta:ga: fa:la:do alifelo:. A:la:ta:ga: henfelo: kelego: tambo o:lia:ma:yo: nafale a:fa:la:domabese a:la:likiyo: o:yasila:lab.

²¹ O:go: Godeya:lo: fa:la:do alifa: kelego: a:no: tambo mogagaki, soma:no: doba:da: tina:lab. Ko:sega tif amio: Gode eyo: kelego: a:no: ga:li mesea:ki sili alifa:ib ko:lo:, a:no: asulakiyo:, kelego: a:no: sagala:liki yasilab. Ho:len a:namio:, henfelo: kelego: o:lia: Godeya: so:wa o:lia:yo: sili alita:ga:yo:, egelebo: ga:li mesa:ib.

²² Niliyo: a:la:asulo:. Gaya:lo: so:wa sa:la:liakilo: nagalo: dian o:leaumbo:, Godeya:lo: fa:la:do alifa:lo: kelego: tambo a:ma:yo: nagalo: diakiyo: nea:liki ya:la:lab.

²³ Ko:sega henfelo: kelego: ko:mba. Nio:lo: nagalo:wo: a:la:ka dia:lab. Gode eyo: nimo:wo: boba kelego: nolo: hendele dimia:no: a:lakiyo:, ene Mamayo: nimo:wo: dimi. Nio: ene so:wale ta:takiyo:, nili do:mo: ho:gi a:ma:yo: mogago:wo: mo:dimidama:ki sili alifa:ib ko:lo:, niliyo: a:no: ko:lo: dia:no: yasilakiyo:, nagalo: diaki nea:lo:l.

²⁴ Gode eyo: nilo: a:ma:la: gasili ho:len a:na a:la:ta:ga:yo:, nio: kelego: a:no: hendele fa:la:doma:ib a:la:liki yasila:i mio:. Nililo: yasisen a:no: ba:dakiyo:, wa:kabiyo: mo:ya:silan. Mo:wo: kelego: o:ma fa:la:dowo: a:no:, kaluwa:yo: mo:yasilan.

²⁵ Ko:sega nililo: mo:ba:ba: kelego: a:no: hendele dia:no: a:la:asulaki, ha:sa yasi mesa:niki.

²⁶ O:leaumbo:, nio: halaido:wo: aundo:ma dowab amio:, Mama eyo: nio: mada asuwa:ta:sen. Niliyo: waga dulugu sa:ma:no:wa:le a:la:likilo: babale dowab a:namio:, Mama eyo: nililo: hida:yakilo: midi dowab a:no: asulufo:liki, Godemo:wo: e dulugu sa:la:lab. Elo: dulugu

sa:la:lab a:no:, tolo:ma iliki, mo nunugulu sa:la:lab.

²⁷ Gode nili asulo:lo: fanda asululi eyo:, asulo: Mamaya:lo: a:no:lo: e asulo:. Mo:wo: Mama eyo: tilidabu kaluka:isale ni asuwa:foma:ki dulugu sa:lakiyo:, Godeya:lo: asulab au to sa:la:lab.

²⁸ A:la:fo:ko:lo: niliyo: a:la:asulo:. Kaluka:isale Gode elo: asulab o:mo:wo: kelego: nafale fa:la:doma:kiyo:, dimidai ta:sen. Kaluka:isale i a:no: Gode eyo: ene nanog dima:ki, da:fea:sa:ga:lo: ho:leliyo: o:m.

²⁹ Gode eyo: enedo: da:feyo: kaluka:isale i a:no: tamina fanda asululi ko:lo:, iyo: ene so:wa Ya:su o:ngo: fa:la:doma:ki da:feyo:. A:la:do: dimido: a:namio:, tilidabu kaluka:isale ni us amio:, Ya:su e wa:la:b so:wa fa:la:dowo:.

³⁰ A:la:ta:ga: Gode eyo: kaluka:isale tamin amilo: da:feyo: i a:no:, eno: doma:ki ho:ido:. Kaluka:isale elo: ho:ido: a:no:, digalo: kaluka:isale a:la:sio:. A:la:ta:ga: digalo: kaluka:isale a:la:do: sa:lab imo:wo:, malilo: halaido: enedo:wo: dimi ko:lo:lab.

Godeya: nimo:lo: ha:fo: disa: a:no: mo:asula:ma:ib, ko:ngo: ka mela:ib

³¹ Gode eyo: man a:no: nafale dimido: ko:lo: waga sa:ma:no:wa:le? Gode e ni o:lia: dowab ko:lo:, gis kaluwa:yo: ni o:lia:yo: mo:babuma:ib.

³² Gode eyo: ene So:wayo: mo:kanulu ta:liaki, ni asuwa:takiyo: madali dimi. A:la:ta:ga: eyo: nimo:wo: kelego: nolo:lo: tambo dimia:ib.

³³ Godeya:lo: da:feyo: kaluka:isale nio: kalu

abe diga:li sa:laki mo:walilima:iba? Nio: kalu noma:yo: mo:mo:walilima:ib, mo:wo: Gode eyo: nio: digalo: kalu a:la:safo:lab.

³⁴ A:la:ta:ga: nio: de hena hamana a:la:bo: kalu abe sa:ma:iba? Kalu noma:yo: a:la:bo: mo:sa:ma:ib. Ya:su Kelisowo: sowa:sa:ga:lo: a:dasili a:no: Godeya: dagi ililiba siliki, nio: asuwa:takiyo: dulugu sa:la:lab.

³⁵ Ya:su Kelisowa:lo: nimo:lo: ha:fo: disa:lab a:no: kalu abe asula:ma:iba? Hida:yo: dowaki a:la:ta:ga: kele asulo: alan dowab a:ma:yo: asula:ma:iba:le? Kalu mogagila:ma:kilo: migi kudab a:ma:yo: asula:ma:iba:le? Maiyo: alan dowaki, a:la:ta:ga: kelego:lo:ma dowab a:namio: asula:ma:iba:le? Gelo: mogaima:no: fa:la:dowaki a:la:ta:ga: soma:no: dowab a:ma:yo: asula:ma:iba:le? Hida:yo: kelego: tambo gelo: amilo: fa:la:dowa:i yab a:ma:yo: mada mo:asula:ma:ib.

³⁶ Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo: da:lab, “Nio: gi wiya ilikiyo:, ho:lenu: tambo kalu nolba:yo: nio: sana soma:no: migi kuda:lab. Nio: sibi sa:mba:nikilo: tililia: ha:nano: a:ngab.”

³⁷ Keliso eyo: nimo:wo: ha:fo: disa: ko:lo:, ene ha:laido: a:na dowakiyo:, niliyo: hida:yo: a:no: tambo mada tininima:no:.

³⁸⁻³⁹ Nili Alan, Ya:su Keliso a:ma: ilikiyo:, Gode eyo: ni o:lia:yo: ha:fo: disa: ko:lo:, ene ha:fo:lo: disa:fo:lab a:no: kelego: imilig noma:yo: mo:asula:ma:ib. Ni mela:no: a:ma:yo:lo:, soma:no: a:ma:yo:lo:, ma:mula: kaluwa:lo:,

mamalo: bo:fo:lowan a:ma:yo:lo:, kelego: o:go:do:
 fa:la:dowab o:lia: tif amilo: fa:la:doma:ib
 a:no:lia:ma:yo:, halaido:lo: da:lab kelego:
 a:ma:yo:lo:, iwalulo: da:lab o:lia: hen ha:g amilo:
 da:lab a:no:lia:ma:yo:lo:, kelego: tambo henfelo:
 wilo: a:lab a:no:lia:ma:yo: mada mo:asula:ma:ib.
 Niyo: a:la:asulo: ko:lo:lab.

9

*Gode eyo: Isolael kaluka:isaleyo: ene so:lo:le
 doma:ki da:feyo:*

¹ Ne Ya:su Kelisowa:no: ko:lo:, niyo: towo:
 mo:dikidaki hendele so:lo:l. Mama Malilo:
 a:ma:yo: nilo: so:lo:l we hendele sa:lab a:la:bo:
 widabikiyo:, ni asulo: us amio:lo: hendele so:lo:l
 a:la:asulo:.

² Ho:lenu: tambo ne nofolo:wo: alan dowaki,
 kele asula:lo:l.

³ Isolael kaluka:isaleyo: no:no:n ho:bo: ko:lo:,
 niyo: iyo: mada asuwa:fa:no: a:la:asulo:l. Niyo:
 iyo: hendele asuwa:tai kibo:bowo:, ne Ya:su Keliso
 o:lia:lo: dowo: a:no: o:li ta:ta:ga:, e ko:lo: soma:ni
 ha:nab o:leaumbo:, ne soma: ha:na:no:wo: o:li
 a:la:asulumo:lo.

⁴ Gode eyo: Isolael kaluka:isale i a:no: ene
 so:lo:le doma:ki da:fe alifa:. Godeya: ene malilo:
 halaido:wo: imo:wo: wido:. A:la:ta:ga: i o:lia:yo:
 towo: saeta:li mio:. Elo: ele sa:salo:wo: imo:wo:
 dimi. Iliyo: Gode e wabuda:melea:kiyo:, eyo:
 mano: imo:wo: wido:. A:la:ta:ga:yo: Godeya:
 enedo: dinali sio: a:no: iyo: hendele di.

⁵ Nili ma:mu ima: halaido: a:no:, Ablahamo:, Aisa:go:, Ya:kobo: i a:na a:la:ta:ga: mio:. A:la:ta:ga: Godeya:lo: da:feyo: kalu a:no: i a:na a:la:ta:ga: fa:la:dowo:. Ya:su Keliso e Gode. Henfelo: kelego: we tambowo: e bo:fo:lab ko:lo:, ene wiyo: dulugu sa:la:liki ha:na:mela:no:! Hendele.

⁶ Ko:sega Godeya:lo: Isolaelbo:lo: dinali sio: to a:no: madali wala: a:la:bo: mo:so:lo:l. Mo:wo: Isolael us a:namilo: kalu fa:la:dowab a:no: nolo: Godeya: eno:lema.

⁷ A:la:ta:ga: Ablahama:lo: sa:la:la:i mio: nol a:no:lo: Ablahama: ene so:walema. Gode eyo: Ablahambo:wo: a:la:sio:, “Aisa:g eya a:la:ta:ga:yo: gi so:lo:wo: a:na fa:la:doma:ib”

⁸ A:no: we au sa:laki go:l. Godeya: siwa:l amilo:, Ablahama: ho:bo:wa a:la:ta:ga:lo: so:wa sa:la:la:i mio: nol a:no: Godeya: ene so:walema. Godeya:lo: dinali sio: a:na a:la:ta:ga:lo: so:wa sa:la:liab i a:no: Ablahama: ene so:waleyo: o:m.

⁹ Godeya:lo: dinali sio:wo: we, “Dona no honona ho:len wengalikiyo:, ne mada gelo: amio: a:mia:no: ko:lo:, ga: ga Sa:la eyo: kalu so:wayo: sa:la:lia:sa:ga: elena doma:ib.”

¹⁰ A:la:ta:ga: Godeya:lo: dinali sio: to no we asuluma. Tif amio: La:ba:ga eyo: mogai sen imilig amio: so:wayo: a:la: sa:la:li. So:wa a:la: a:ma: ini iyayo: imilig, a:no: nili ma:mu Aisa:g.

¹¹⁻¹² Ko:sega La:ba:ga eyo: so:wa a:la: a:no: semo:sa:la:li amio:, Gode eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Wa:la:bo: tifa: nanog dian kalu doma:ib.” Tolo: dinali sio: a:namio:, so:wa a:la:ma:yo:

9:7: Mo:mo: 21.12

9:8: Gala 4.23

9:9: Mo:mo: 18.14

9:11-12: Mo:mo: 25.23

mano: nafaleya:le, mogago:wa:le o:dimidama:no:
a:labiki saefa:. A:la:do: dimido: a:ma:yo: Godeya:
enedo: asulab au da:feyo:wo: ko:lo: widakigab.
A:la:fo:ko:lo: Godeya:lo: da:feyo: a:no:, kaluwa:lo:
dimido: a:na iliki da:feyo:ma. Godeya: enedo:
asulab au da:feyo:.

¹³ Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:, “Niyo:
Ya:kobo: alan asulo: ko:sega, Iso:wo: mada
mo:beaki, e gola ba:ba:.”

¹⁴ A:la:go:ko:lo: niliyo: waga sa:ma:no:wa:le?
“Gode eyo: hala aloba:dana:le?” A a:la:baka:!

¹⁵ Gode eyo: Mo:sa:sbo:wo: a:la:sio:,
“Kalu o:ba:le nilo: nofolo alifa:no: asulab a:no:,
kalu a:no: nofolo alifa:no:
Kalu o:ba:le nilo: asuwa:fa:no: asulab a:no:,
niyo: kalu a:no: asuwa:fa:no:.”

¹⁶ A:la:fo:ko:lo: Godeya:lo: kalu da:feab a:no:,
kaluwa: ene asulo: o:lia: ene nanog dimidan o:lia:
a:na iliki da:feanba. Godeya: enedo: nofolakilo:
asulan a:na iliki ga:lab.

¹⁷ Godeya: bugo: a:namio:, Fa:lo: emo:wo:
a:la:sio:, “Kaluka:isaleyo: halaido: alan nilo:wo:
ba:dakiyo:, ni wiyo: henfelo: amio: tambo wabulu
sama:ki, niyo: ge misa: kalu alan doma:ki ta:fo:.

¹⁸ A:la:go:ko:lo: Gode eyo: ene asulo:wo: kudu
ha:nakiyo:, kalu o:ba:le nofolo: alifa:no: asulab i
a:no: nofolo: alita:sen. A:la:ta:ga: Gode eyo: kalu
nolo: to sio:wo: mo:kudu ha:naki a:la:iya:melea:ki
asulalega, eyo: i a:no: a:la:iyo: ka melea:ki da:fe
alita:sen.”

19 Ko:sega kalu gi koma:yo: nemo:wo: a:la:dabu ba:ba:nigab, “Gode eyo: kaluwo: a:la:ma:ib a:la:liki da:fe alifelo:lalega, Godeya:lo: i a:no: ko:lo: mo:walilima:nigab a:no: mo:wo: ha? Godeya: ene asula:sa:ga:lo: saefa: a:no:, nio: tog no amio: mo:begele ha:na:no: dowo: ko:lo:lab,” giliyo: a:la:sa:ma:ib.

20 Ko:sega niyo: gimo:wo: a:la:so:lo:l. Godeya: tolo: halalelab ge kalu o:bo:ngo: dowakigaya? To nilo: da:fe sa:ma:nigo:lo: we. As a:ma:yo:, elo: asu o:mo:wo:, “Gilo: ne weaundo: dimido:wo: waigo:wo:” a:la:bo: sa:ma:iba:le?

21 Asdo: a:tan ka:isale a:ma:yo: dalo: modo: dia:sa:ga:, as a:takiyo: nowo: sa:sa:li as asu, nowo: kelego: disa:la:mela:no: as asu ko:lo:, a:la:do: dimido: a:no: eyo: mogago: dimido:wa:le? A eyo: hala dimido:ma. Eyo: asulo: enedo:wo: kudu ha:naki, aso: ko:li ko:lilo: asu.

22 Gode eyo:lo: a:la:dimida:lab. Ene kulufa:yo: o:lia: halaido: elo:wo:lo: kaluka:isalemo:wo: kalaba walama:no: asulab. Godeya:lo: kaluka:isale soma:no: hen amilo: ha:na:no: da:fe alita:ga:lo: ta:fo:lab i o:mo:wo: walama:no: asulo: ko:sega bo:ebo: mo:wa:deaki, ha:sa yasi dofo:lab.

23 Elo: dimida:lab a:no: mo:wo: we. Godeya: ene halaido: malilo: nafale a:no:, kaluka:isale sagalo: dima:ki da:fe alita:ga:lo: ta:fo:lab imo:wo: walama:no: asulab ko:lo:, Gode eyo: kaluka:isale i a:no: malilo: nafale enedo:wo: dima:ki, tamina dimidalia:ga: ta:fo:.

24 Godeya:lo: da:fea:sa:ga:lo: ta:fo:wo: ni o:m. Da:fea:sa:ga:lo: ta:felo:wo: Yu kaluka:isale

ko:mba. Gode eyo: Yu kaluka:isalema a:no:lo:
da:fe alifelo: ko:lo:lab.

²⁵ Dinali sa:lan kalu Hosea ene bugo: a:namio:,
Gode eyo: a:la:sio:,

“Kaluka:isale nino:ma elen a:no:, kaluka:isale we
nino: a:la:sa:ma:no:.

Ga nilo: mo:asula:sen a:no:, nilo: alan asu-
labo: ga we a:la:sa:ma:no:.”

²⁶ “Tamin amilo: ‘Gio: kaluka:isale nino:ma’
a:la:do: sio: hen imilig a:namio:,

‘Gio: Gode me:la:no:lo: a:lab ene so:wale’ a:la:
sa:ma:ib.”

²⁷ Aisaya eyo: Isolael kaluka:isale asulaki ho:le
sa:lakiyo:,

“Isolael kaluka:isaleyo: modo: dowaki, ho:n anib
amilo: sa: o:ngo: doma:ib ko:sega,

Gode eyo: a:la:seyo: ko:lo: asuwa:taki a:ma:la:
gasilia:ib.

²⁸ Mo:wo: Alan eyo: henfelo: kaluka:isaleyo:
mo:walila:sa:ga:lo: wa:dema:no: saefa:
a:no:

tambowo: bo:bo:ge ka dimidama:nigab.”

²⁹ A:la:ta:ga: Aisayayo: to nolo:lo: tamin amio:
a:la:sio:,

“Alan Halaido:lolo: A:lab a:ma:yo: ni so:wa i nolo:
o:li mesea:ki alobanalifa:. Eyo: a:la:bo:

mo:dimido: kibo:bowo:,

Sodom o:lia: Gomola o:lia: ko:lo: yasala:
aumbo:, nio:lo: tambo yasa danela:mabe.”

Isolael kaluka:isaleyo: mo:tilidabu

³⁰ A:la:fo:ko:lo: niliyo: waga sa:ma:no:wa:le? Yu
kaluka:isalema iliyo: Godeya: siwa:l amilo: digalo:

doma:no:wo:, eleyo: mo:kudu ha:na:sen ko:sega, inido: tilida:dab a:na ilikiyo:, Gode eyo: iyo: digalo: kalu dowab a:la:sio:.

³¹ Isolael kaluka:isale iliyo: Godeya: siwa:l amio: digalo: fa:la:doma:no: a:lakiyo:, ele saefa: a:no: mada kudu ha:na:len ko:sega, Godeya: siwa:l amio: iyo: digalo:lolo: mo:fa:la:dowo:.

³² Iyo: digalo:lolo: mo:fa:la:dowo: a:no: wangabi go:wo:? Iyo: tilidabu man a:namio: mo:kagayaki, ele kudu ha:nab man a:ma:yo: iyo: asuwa:fa:ib a:la:asulaki dimido:. A:la:dimido: ko:lo:, iyo: u kalulo: ifikida:sen a:na ifikidaki, sulufo: tiane.

³³ Godeya: bugo: amio: towo: a:la:sa:sa:lo: ko:lo: da:lab,

“Gio: asuluma! Niyo: uwo: Saion a:na difa: ko:lo:lab.

U a:namio: kaluka:isale nolo: ifikidaki sulufo: tina:mela:ib.

Ko:sega kaluka:isale abeyo: e amilo: tilida:dab a:no: mada mo:sendelo alifa:ib.”

10

¹ Ne mili, niyo: niasi Isolael kaluka:isale a:no: ko:lo: sa:ma:nigo:l. Gode eyo: iyo: asuwa:taki gasilima:kiyo:, niyo: mada alan asula:sa:ga:, Godemo: dulugu so:lo:l.

² Niyo: ililo: man dimida:i ha:na:lab a:no: fanda ba:da:sa:ga: so:lo:l. Iyo: Gode kudu ha:na:no: mada asulo: ko:sega, Gode kudu ha:nan man hendeleyo: iyo: babale dowaki, hala kudu ha:na:lab.

³ Kaluka:isale nio: Godeya: siwa:l amilo: digalo: doma:no: man a:no: iyo: babale dowo: ko:lo:, iyo:

digalo: doma:no: a:la:ta:ga: tog inido:leyo: kelelia: sia:len. Ko:sega tog Godeya:lo: dimido: a:no: iliyo: mo:beaki gola ba:da:len.

⁴ Ele Godeya:lo: dimi a:no: nanogo: dowo: ko:lo:, nanog a:no: Ya:su Keliso eyo: tambo ilili alitaki tininila. A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale e amilo: tilidabu a:no: Gode eyo: iyo: digalo: kaluka:isale a:la:sa:la:sen ko:lo:lab.

⁵ Ele kudu ha:nakilo: digalo: doma:no: man a:no: Mo:sa:s e widakiyo: a:la:sa:sa:lo:, “Kalu abeyo: ele a:no: tambo dinafalo: kudu ha:na:lab a:no:, mela:no:wo: dia:ib.”

⁶ Ko:sega tog nowo: da:lab. Tog a:la:do: sa:lab a:no: tilidabuwa kagayalikiyo:, Godeya: siwa:l amio: digalo:le doma:ib. Kalu abeyo: tog a:namilo: kudu ha:na:lab a:no: to sa:lab we ko:lo: kudu ha:na:lab. “Go:no:n a:ma:la:yo: to we o:ngo:wo: dabu ba:da:so:bo. “Ya:su Keliso e ko:lo: henfelo: wenamio: tililia: mena:kiyo:, Hebene halonamio: kalu abe ha:na:nigaba:le?”

⁷ A:la:ta:ga: Ya:su Keliso e tililia: mena:kiyo:, ‘dane ane hen amio: abe ti ha:na:nigaba:le’ a:la:bo:lo: dabu ba:da:so:bo.”

⁸ Ko:sega kalu abeyo: Ya:su amilo: tilidabu a:ma:yo: a:la:sa:ma:ib, “Godeya: towo: gelo: amio: fa:la:dota:ga: aniba da:lab. To a:no: gi asulo: usa dowaki, a:la:ta:ga: gi mego:f amio:lo: da:lab.” To a:na tilida:ba:no: dowo: ko:lo:labiki, niliyo: to a:no: wida:sen.

⁹ Giyo: Ya:su sowo: a:no: Gode eyo: a:ma:la: dasi alifa: a:la:bo: hendele tili asulaki, “Ya:su e Alanka:” a:la:liki kalab amio: fanda sa:lalega,

Gode eyo: ge a:ma:la: gasilia:ib.

¹⁰ Mo:wo: gi asulo: amio: tilida:dalikiyo:, Gode eyo: ge digalo: kalu a:la:sa:lab. A:la:ta:ga: mego:fa:yo: tilidabu gilo:wo: fanda sa:lalikiyo:, Gode eyo: ge gasiliab.

¹¹ Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:, “Kaluka:isale abeyo: e amilo: tilida:dab a:no: mada mo:sendelo alifa:ib.”

¹² A:la:fo:ko:lo: Yu kaluka:isale o:lia: Yu kaluka:isalema o:lia:yo: mada imilo: ko:lo:lab. Kalu Alano: imilig e ko:lo:, kaluka:isale tambowa: Alano: e ko:lo:lab. Kalu Alan eyo: kaluka:isale abeyo: emo:lo: asuwa:foma:kilo: ho:idabdo: i o:mo:wo: nafale mesa:no:wo: dimia:sen.

¹³ Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:, “Kaluka:isale abeyo: Alanbo:lo: asuwa:foma:kilo: ho:idab a:no: tambo, eyo: asuwa:taki a:ma:la: gasilia:ib.”

¹⁴ Ko:sega kaluka:isale Alan amilo: mo:tili da:dalega, i asuwa:foma:kiyo: e mada mo:ho:lema:ib. A:la:ta:ga: kaluka:isaleyo: to elo:wo: mo:da:dalega, iyo: mada mo:tili da:ba:ib. A:la:ta:ga: kalu noma:yo: imo:wo: mo:widalega, iyo: mada mo:da:ba:ib.

¹⁵ A:la:ta:ga: Gode eyo: tolo: widan kaluwo: mo:iliga:talega, iyo: to nafa walama:no:wo: mo:ha:na:ib. Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo: da:lab, “Kaluka:isaleyo: to nafalo: dia:yab i a:no: ba:da:ga:yo:, iligaki sagala:sen.”

¹⁶ Ko:sega kaluka:isale nolo: to nafa a:no: mo:tilidabu. Aisaya eyo: a:la:sa:sa:lo:, “Alan, to

nilo: wido: a:no: abe tili dabuwa:le?”

¹⁷ A:la:go:ko:lo: Ya:su Keliso amilo: tilida:ba:no: a:no:, to da:dab a:na iliki fa:la:dowa:lab. A:la:ta:ga: to da:ba:no: a:no:, Ya:suwa: to ko:lo: widab a:na iliki fa:la:dowa:lab.

¹⁸ Ko:sega, Isolael kaluka:isale iyo: to nafa a:no: mo:dabuwa:le? A iyo: dabu. Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:,

“To nafa a:no: henfelo: we tambo amio: wida:li ane ko:lo:, kaluka:isale iliyo: tambo dabu.”

¹⁹ A:la:ta:ga: Isolael kaluka:isaleyo: to a:no: da:da:ga:yo: mo:asululiya:le? A iyo: asululi ko:sega mo:tilidabu. Dabu ba:ba: to a:no: Mo:sa:s eyo: o:ma a:ma:la: sio:. Eyo: Alana:lo: to sio: a:no: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:,

“Isolael kaluka:isale gio:, kelego: kalu noma:lo: ta:lisab a:no: meselema:kiyo:, niyo: ha:la: kaluka:isale wilo:ma a:no: ko:lo: asuwa:fa:no:.

Gio: meselaki gadio: doma:kiyo:, niyo: asulo:lo:ma kaluka:isale i a:no: * asuwa:fa:no:.”

²⁰ A:la:ta:ga: tif amio: Aisaya e mo:tagilakiyo: Godeya: to a:no: ko:lo: widakiyo: a:la:sio:, Kaluka:isale nelo: mo:kedab i a:ma:yo: ne ba:ba: ko:m.

Kaluka:isale nelo: mo:ba:ba:no: dowo: imo:wo:, no:no:n ne fanda wido:.

²¹ Ko:sega Aisaya eyo: Isolael kaluka:isale asu-lakiyo:, to we a:la:sa:sa:lo:,

10:18: Song 19.4 **10:19:** Lo 32.21 * **10:19:** Fo:l eyo: ha:la: kaluka:isale a:la:do: sa:lab a:no:lia: asulo:lo:ma kaluka:isale a:la:do: sa:lab a:no:lo:, Yu kaluka:isalema a:no: ko:lo: sa:laigo:l.

10:20: Ais 65.1 **10:21:** Ais 65.2

Kaluka:isale i we a:la:iyaki ni towo: mo:kudu
ha:na:sen.

Ko:sega iyo: nelo:wa mena:kiyo: ho:lenu: tam-
bowo: ni dagiya:yo: gasilia:niki yasiso:l.

11

Isolael a:no: Gode eyo: mo:gola ba:ba:

¹ A:la:fo:ko:lo: niyo: a:la:dabu bo:do:l. Iso-
lael kaluka:isale enedo: a:no: Gode eyo: gola
ba:ba:ya:le? A eyo: a:la:bo: mada mo:dimido:.
Nelo: Isolael kalu. Ablaham eya a:la:ta:ga:lo: e
ma:mu i fa:la:dowo: nowo: ne. Ne Ba:nsamena:
so:lo:wa a:la:ta:ga: fa:la:dowo:.

² Gode eyo: kaluka:isale eno:le ko:lo: tamin
amilo: elo: da:feyo: a:no: mada mo:gola ba:ba:
ko:lo: a:lab. Elaiya eyo: Godeya: bugo: amilo:
sa:sa:lo: da:lab we gio: asulaya? Eyo: Isolael
kaluka:isaleya:lo: hala dimido: a:no: Godemo:
sa:lakiyo: a:la:sio:.

³ “Alan, iliyo: dinali sa:lan kalu gilo: a:no:
yasala:, a:la:ta:ga: bobalo: so:mea:sen u dibido:
a:no: tambo bidila:. Dinali sa:lan kaluwo: im-
ilise neko: dowab ko:lo:, iliyo: nelo: sanala:ma:no:
dowaki migi kudab.”

⁴ Eyo: a:la:sa:labikiyo:, Gode eyo: a:ma:la: towo:
emo:wo: waga sio:wo:? Gode eyo: Aisayamo:wo:
a:la:sio:, “Niyo: 7,000 kaluka:isale no:no:ndo:wo:
ga:li o:sab. I a:no: madali gode Bal o:mo:wo:
gulalu silikiyo:, mo:wabulu sa:la:sen ko:lo:lab.”

⁵ Gode eyo: a:la:sio: ko:lo:, o:g wenamio:lo:
o:leo:ngo: dowab. Gode eyo: Isolael kaluka:isale

11:1: 1Sam 12.22, Song 94.14, Fili 3.5

11:3: 1Kin 19.10,14

11:4: 1Kin 19.18

ha:fo:wo: disa:lakiyo:, nolo: da:fe alifelo: ko:lo:,
iliyo: Godeya: o:kudu ha:na:lab.

⁶ Godeya:lo: da:fe alifelo: a:no: ini nanog nafa
dimido: a:namima. Godeya: ene ha:fo: disa: man
a:na iliki da:feyo:. Gode eyo: ili man dimido: a:na
iliki da:feai kibo:bowo:, Godeya: ha:fo: disa:lan
man a:no: o:ngo:malo:ngo: domabe.

⁷ A:la:fo:ko:lo: niliyo: waima:no:wa:le? Isolael
kaluka:isale iliyo: Godeya: siwa:l amio: digalo:
doma:no: a:lakiyo: halaido: keda:len ko:sega,
iyo: digalo:leyo: mo:dowo:. Ko:sega Godeya:lo:
da:feyo: kaluka:isale iyo: digalo: dowo:. A:la:ta:ga:
Gode eyo: kaluka:isale nol a:ma: asulo:
nodoma:no:wo: halaido: ta:fo: ko:lo:lab.

⁸ To a:no: Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:
ko:lo: da:lab.

“Iliyo: mo:asuluma:kiyo:, Gode eyo: iyo: ko:ndo:fe
alitakiyo:, ofowo: ane o:ngo: ta:fo:

Iliyo: mo:bo:ba:kiyo:, siyo: ko:n ta:fo:.

Mo:dabuma:kiyo:, ka:la:no:lo: kalifa:.

A:la:ta:ga: iyo: a:la:do: ka dowa:i mio:wo:, o:gdo:
wenamio:lo: a:la:ka a:lab ko:m.”

⁹ A:la:ta:ga: Da:ibid eyo: a:la:dulugu sio:,

“Sagalo: ma:no: ililo: nab a:ma:yo: inino: ka:na
walama:ki dia:tan auma:ib ko:lo:,

iyo: ka:n a:na walalalikiyo:, ini man dimido:
a:ma: wa:lo: dima:ki a:la:asulo:.

Iyo: u ami ifikidakilo: sulufo: timana:ki
a:la:asulo:.

¹⁰ Iyo: mo:bo:ba:ki, siyo: ko:n ta:foma.

A:la:ta:ga: iyo: hida:yo:wo: ga:lita:ga:,
 wa:sesefo: ha:na:melea:ki ta:foma.”
 Da:ibid eyo: a:la:dulugu sio:.

Gode eyo: Yu kaluka:isalema iyo: asuwa:taki gasili

¹¹ A:la:go:ko:lo: niyo: a:la:dabu bo:do:l. Isolael kaluka:isale iyo: Ya:suwo: gola ba:daki midi dowab a:namio:, ililo: tili da:dan tog a:no: tambo edo:wa:le? O:leaumbaka! Yu kaluka:isale ililo: mo:tilida:dab a:na ilikiyo:, Yu kaluka:isalema i a:no: Godeya: ene mela:no:wo: dima:kiyo: togo: kolaefa:. Godeya:lo: dimido: a:no:, Isolael kaluka:isale iyo: Yu kaluka:isalema a:no: ba:da:sa:ga: iligakiyo: meselema:ki dimidalifa:.

¹² Isolael kaluka:isale iyo: Godeyo: gola ba:daki, tog hala ane ko:lo:, inido: dimido: a:na ilikiyo:, Gode eyo: henfelo: kaluka:isale nolo: mada asuwa:takiyo:, kelego: nafale a:no: imo: dimi. A:la:fo:ko:lo: Isolael kaluka:isaleyo: a:tilida:daki, a:la:ta:ga: agelo: a:no: ilili alitalikiyo:, Gode eyo: kaluka:isale tambomo:wo: kelego:wo: mada nafale a:dimia:ib.

¹³ O:go: niyo: Yu kaluka:isalema gimo:wo: a:la:so:lo:l. Gode eyo: ne gilo:wa iliga:fo: ko:lo:, nanog nilo: dimida:lab a:no: mada wa:la:b ko:lo: ne sagala:li dimida:lo:l.

¹⁴ Ni nao, Yu kalu nolo: nanog nilo: dimido:l we ili asulo:wo: digidalitaki, iyo: meselaki tili dabuma:kiyo:, nanog we a:na dimido:l.

¹⁵ Gode eyo: Yu kaluka:isalelo: gola ba:ba: amio:, henfelo: kaluka:isale ha:la: nol o:lia: ha:fo: disa:laki, ege dowo:. A:la:fo:ko:lo: Yu

kaluka:isaleyo: Gode o:lia: wa:ka ege dowalikiyo:, sowo: kalu ko:lo: a:ma:la: dasiliyo: o:ngo: doma:ib.

¹⁶ Ma:n wo:fa: ho:gi a:no: halolia:ga:, heb a:no: Godemo: ko:le boba dimialega, wo:fa: tambo a:no:lo: Godeya: siwa:l amio: nafa malilo: dowab. I tef a:no: nafa malilo: dowalega, i ele a:no:lo: nafa malilo: dowab. *

¹⁷ Isolael i a:no: o:lif i ko:lo: egelo: amilo: gele alifa: o:ngo: ko:lo:lab. A:la:ta:ga: Yu kaluka:isalema gio: hena: usamilo: o:lif i a:s ko:lo: madalilo: fa:la:ne o:ngo: ko:lo:lab. Gode eyo: o:lif i ko:lo: egelo: amilo: elen a:ma: ele nolo: gegedelia:ga: dila:. A:la:ta:ga:yo: hena: usamilo: o:lif a:s ele nowo: Gode eyo: gedelea:saga:, egelo: amilo: o:lif i a:na kudu alifa:. A:la:fo:ko:lo: egelo: amilo: o:lifa: tef a:ma:yo: ho:no: gimo:wo: nafale dimia:lab.

¹⁸ Ko:sega giliyo: ele gagadela: a:no: mogago:lo:b a:la:asulakiyo:, ginina:ma:la:yo: kaila:so:bo. Asuluma! Gio: ele o:ngo: dowo: ko:sega ele a:ma:yo: tefo: mo:asuwa:ta:sen. Tef a:ma:yo: mela:no: ho:no: gimo: dimia:sen.

¹⁹ Giliyo: a:la: sa:ma:nigaba:le, “Gode eyo: nio: i amio: o:li kuduma:kiyo:, ele nolo: tamina gagadela:.”

²⁰ To a:no: hendele ko:sega, ililo: mo:tilidabu a:ma: iliki gagadela:. A:la:ta:ga: gini tilidabu a:na ilikiyo:, gio: halale dofo:lab. A:la:fo:ko:lo: go:no:na:ma:la:yo: ge nafale a:lakiyo: kaila:so:bo. Gelo: amio: a:la:bo: fa:la:dowando: a:lakiyo:, molo asulaki tagi dowa:bi.

* **11:16:** Bale sio: a:ma: ha:go: we. Ablaham e Godeya: eno:le dowalega, ene so:wa sa:la:la:i mio: a:no:lo: Godeya: eno:le dowo:

11:17: A:fe 2.11-19

21 Mo:wo: Gode eyo: ene egelo: amilo: o:lif ele nolo: gagadelia:ga: dila: ko:lo:, gio:lo: tilidabu amio: mo:dowalega, o:leauka dimidama:ib.

22 A:la:fo:ko:lo: giliyo: Godeya: ene ha:fo: disa:lan man o:lia: ene halaido: dimidan man o:lia:yo: asuluma. Gode eyo: mo:tilida:dab kaluka:isale o:mo:wo: mada halaido: dimida:sen. A:la:ta:ga: gio: e o:lia:yo: ege dofo:ko:lalega, eyo: gimo:wo: ha:fo:wo: disa:la:mela:ib. Ko:sega ge mo:tilida:dalega, gelo: a:la: galila:ma:ib.

23 Yu kaluka:isale iliyo: nodolaki, wa:ka a:tilida:dalega, Godeyo: halaido:wo: a:lab ko:lo: eyo: kaluka:isale a:no: o:lif i amio: wa:ka kudu alifa:ib.

24 Yu kaluka:isalema gio:, o:lif a:s a:ma: ele o:ngo: ko:lo:, Gode eyo: gio: galilia:sa:ga:, o:lif i hendele a:nami kudu alifa:. A:la:bo: ene asulo:wo: mo:fa:la:dowan ko:sega, Godeya: ene halaido:wa: dimido:. Ko:sega Yu kaluka:isale iyo: egelo: amilo: o:lifa: eleleyo: o:m ko:lo:, a:ma:la: o:lif i inin amilo: kuduma:no:wo: halaido:ma.

Gode eyo: Isolael kaluka:isaleyo: gasilia:ib

25 Yu kaluka:isalema gio: ginina:ma:la:yo: kailabena:kiyo:, niyo: to wo:no:lelo: elen we gimo:wo: kalaba fanda walama:nigo:l. Yu kaluka:isale nolo: mo:tilida:daki, iyo: asulo: a:nodoma:no:wo: halaido: dofo: ha:na:lab. Ko:sega Yu kaluka:isalema Godeya:lo: tamin amilo: da:feyo: i a:no: tambo Keliso amio: tilida:dabikiyo:, Yu kaluka:isaleyo: wa:kabilo: tilida:ba:no: ho:lenu: a:na fa:la:doma:ib.

²⁶ A:la:dimidalikiyo: Gode eyo: Yu kaluka:isale tambowo: a:na asuwa:taki gasilia:ib. Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:

“Asuwa:takilo: gasilian kalu a:no: e Saion a:na a:la:ta:ga: mo:mo:dalia:ga: mia:ib.

Ya:koba: insiso:iya:lo: Godeyo: mo:beakilo: fa:s dimifo:len man a:no:, eyo: dila:ma:ib.”

²⁷ A:la:ta:ga: Gode eyo: a:la:sio:, “Niyo: ililo: mogago: dimida:len a:no: hala:sa:ga: dila:ma:no: a:la:likiyo:,

towo: i o:lia:yo: dinali saefa:no:.”

²⁸ O:go: Yu kaluka:isale nolo: Godeya: to nafayo: mo:tilida:daki, Gode o:lia:yo: gis dowab. A:la:do: gab a:na ilikiyo: to nafa a:no: Yu kaluka:isalema gilo: amio: a:na fa:la:dowo:. Ko:sega tamin amio: Gode eyo: Isolael kaluka:isaleyo: eneno: doma:ki da:feyo: ko:lo:, ili ma:mu Ablahamo:, Aisa:go:, Ya:kobo: i a:no: ko:lo: asulakiyo:, Gode eyo: iyo: tambo ha:fo:wo: disa: ko:lo:lab.

²⁹ Gode eyo: kaluka:isaleyo: ho:ida:sa:ga:, boba kelego: nafaleyo: dimialikiyo:, eyo: ene asulo:wo: ko:li nowo: mo:doma:ib. Boba kelego: Gode elo: dimi a:no: a:ma:la:yo: mo:dia:ib, a:la:ta:ga: kaluka:isale elo: da:fe alifa: a:no: mada mo:ta:fa:ib.

³⁰ Tamin amio: gio: Gode o:lia:yo: a:la:i ya:len ko:sega, o:go: Yu kaluka:isale iliyo: Gode o:lia:yo: a:la:iyab ko:lo:, Gode eyo: gio: nofolo alifa: ko:lo:lab.

³¹ O:lea:gakiyo:, Godeya:lo: gimo:lo: nofolo: a:na ilikiyo:, imo:wo:lo: nofolan man a:no: ko:lo: fa:la:doma:kiyo:, o:go: iyo: Gode o:lia:yo: a:la:iyab.

32 Gode eyo: henfelo: kaluka:isaleyo: tambo a:la:iya:melea:kilo: ta:fo: a:no:, ene nofolakilo: ha:fo: disa:lan man a:no: tif amio: walama:no: a:la:asulaki go:.

33 Wai! Godeya: ene asulo: a:no: mada alan badio: ko:lo:, iwalu dowo: ko:lo:lab.

Godeya: enedo: alobanalia:ga:lo: difa: a:no:, nio: mo:asuluma:ib.

A:la:ta:ga: ene man dimidan a:no:lo: niliyo: mo:fanda asuluma:ib.

34 Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:, “Alana: asulo:wo:, kalu imilig noma:yo: mo:asulo: ko:lo:lab.

A:la:ta:ga: kalu imilig noma:yo: emo:wo: asulo:wo: mo:wido:.”

35 “Gode o:lia: mewa:lo: dia:fa:nikiyo:, kaluka:isaleya:yo: kelego: nowo: emo:wo: mada mo:dimia:no: dowo: ko:lo:lab.”

36 Alan eyo: kelego: tambowo: fa:la:do alifa:

Kelego: tambo a:no: mo:wo: e ko:lo:lab.

A:la:ta:ga: kelego: tambowo: eneno: ko:lo:lab.

A:la:fo:ko:lo: niliyo: Alana: wiyo: dulugu sa:la:mela:niki. Mada hendeleyo: o:m.

12

Go:no:n ge Godemo: dimia:lubi

1 A:la:fo:ko:lo: nao nado i gimo:lo: dimidama:kilo: sa:ma:nigo:lo: we. Gode eyo: nimo:wo: mada nofolaki asuwa:ta:sen ko:lo:, boba Godemo:lo: so:mea:sen o:leaumbo:, go:no:no:lo: Godemo: dimia:lubi. Gio: mela:no:wo: o:silikiyo:,

11:33: Ais 55.8-9

11:34: Ais 40.13, 1Kol 2.16

11:35: Job 41.11

11:36: 1Kol 8.6

12:1: Lom 6.11,13, 1Bid 2.5

malilo: nafale dowaki, Gode elo: asulab aumbo: go: no: no: dimia: lubi. Man a: no: Godemo: lo: wabulu sa: lakilo: dimidan hendeleyo: o: m.

² Henfelo: man we o: lia: yo: mada ege dowa: so: bo. Gode eyo: gi asulo: wo: nodola: sa: ga:, ho: gi a: fa: la: doma: ki ta: ta: lubi. A: la: dimidalikiyo: Godeya: lo: asulab man a: no: giliyo: alobana asuluma: ib. Man a: no: nafa digalo: le dowaki, Godeyo: ko: lo: sagale alitakigab.

Gode eyo: nimo: wo: ha: fo: disa: lakiyo:, bobayo: dimia: sen ko: lo: lab

³ Gode eyo: ne o: lia: ha: fo: disa: laki, enedo: iliga: felo: kalu nowo: ne da: feyo: ko: lo:, a: no: asulakiyo: gimo: wo: tambo a: la: so: lo: l. Giliyo: ge kaluwo: nafale a: la: bo: asula: so: bo. Godeya: lo: tilidabu ko: lo: gemo: lo: dimi a: na ilikiyo:, go: no: no: dinafa aloba: da: bi.

⁴ Niyo: da: fe sa: ma: nigo: l. Kaluwa: do: mo: amio: heb ko: li ko: lilo: a: lab kolo:, heb ko: li ko: lilo: a: ma: nanog enedo: wo: da: lab.

⁵ A: la: do: go: o: leaumbo:, tilidabu kaluka: isale nio: modo: ko: li ko: lilo: sab ko: sega, nio: Ya: su Kelisowa dowalikiyo:, do: mo: wo: imilise fa: la: dowaki, nio: ua kudu alifelo: ko: lo: nol o: lia: yo: mada ege doma: no: ko: lo: lab.

⁶ Gode eyo: nimo: wo: ha: fo: wo: alan disa: laki, nio: nanogo: dimidama: kiyo:, boba kelego: ko: li ko: lilo: a: no: nimo: wo: dimi. Ge Godeya: tolo: dinali sa: lan kalu doma: kiyo:, halaido: wo: gemo:

dimilalega, gilo: Gode amilo: tilidabu a:naka ilikiyo:, nanogo: a:na dia:li ha:na:lubi.

⁷ Ge sa:s kaluka:isale nolo: ko:lo: asuwa:fa:no:wo: gemo:wo: dimilalega, i a:no: asuwa:ta:lubi. Ge widan kalu doma:no: dimilalega, i a:no: wida:lubi.

⁸ Giyo: kaluka:isale nolba: asulo:wo: halalema:ki sa:ma:no:wo: dimilalega, asulo: ililo:wo: halalema:ki sa:la:lubi. Giyo: kelego:wo: aundo:ma dowo: kaluka:isalemo:lo: asuwa:fa:no:wo: dimilalega, gio: modo: dimia:lubi. Ge kalu nolo: ko:lo: tili dofo:liki bo:fo:lowan kalu doma:no: dimilalega, ge i a:no: dinafa bo:fo:lubi. Ge nolo: nofolakilo: tili doma:no: kalu doma:no:wo: dimilalega, ge i a:no: sagala:li tili dofo:lubi.

Kelisowa: mandeyo: we

⁹ Ge nol o:lia:lo: ha:fo: disa:lab man a:no: madaliyo: mo:dowaki, hendele ha:fo: disa:la:bi. Man mogago: a:no: mo:beaki, man nafa a:no: ko:lo: halale ta:li dofo:lubi.

¹⁰ Gegelebo: ha:fo:wo: disa:la:lubi. Giliyo: nolo: ko:lo: alan wabudaki sagale alita:lubi.

¹¹ Alana: nanogo: dimidakiyo:, gio: mo:beakiyo: bo:sula:so:bo. Mamaya: halaido: a:na dowakiyo:, nanog a:no: iligi dimida:lubi.

¹² Gio: Godeya:lo: dinali sio: a:no: hendele dimidama:ib a:la:bo: tilida:da:sa:ga: yasilakiyo:, gio: sagala:lubi. Hida:yo:wo: ge amio: fa:la:dowalikiyo:, ge ha:sa dowaki halale kagama. Godemo:wo: dulugu safo:ko: ha:na:lubi.

¹³ Keliso kaluka:isale kelego:lo:ma dowab i a:no: giliyo: asuwa:ta:bi. A:la:ta:ga: mageso: kaluka:isaleyo: yalega, tilidowa:bi.

¹⁴ Kaluwa:yo: gio: migi kudaki, hida:yo:wo: gimo: dimialikiyo:, i a:no: nafa doma:kiyo:, Godemo: dulugu sa:la:bi. I a:no: mogagima:kiyo: dulugu sa:la:so:bo.

¹⁵ Kaluka:isale sagalo:lo: dowab i o:lia:yo: sagalo: dowa:bi. Kaluka:isale nofolo:lo: dowab i o:lia: dowaki nofolo:wo: dia:bi.

¹⁶ Gegelebo: ego:le dowa:bi. Ge kailakiyo:, iwaluwo: dowa:so:bo. Wilo:ma kalu o:lia: ege dowa:bi. Ge asulo:wo: di kalu a:la:bo: asula:so:bo.

¹⁷ Kalu abeyo: gimo:wo: mogago: nowo: dimidalega, giliyo: mada wa:lo: wa:dea:so:bo. Giliyo: kaluka:isale nolba: siwa:l amio: mano: mada nafale bo:ba:ki dinafa dowa:bi.

¹⁸ Giliyo: kaluka:isale nol o:lia:yo: ha:sa dowa:bi. Iliyo: gimo:wo: gadio:wo: dowalega, go:no:no: tilidowaki imo:wo: gadio:wo: dowa:so:bo.

¹⁹ Ni mili, mogago: gemo:lo: dimidab a:no: wa:lo: go:no:no: wa:dea:so:bo. Godeya: ene kulufa:yo:wa: ka wa:dema:ki ta:foma. Mo:wo: Godeya: ene bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:, “Wa:dema:no: man a:no: na:no: ko:lo:, no:no:n dimidama:no:” Kalu Alana:yo: a:la:sio:.

²⁰ Giliyo: mo:wa:deaki ko:sega, Gis kaluwo: maiyo:wo: alan dowalega, ma:no:wo: dimea:bi.

E ho:no: maiyalega, ho:no: dimia:bi.

12:13: Hibu 13.2 **12:14:** Madi 5.44, 1Kol 4.12 **12:16:** Sndn 3.7 **12:17:** 1Tes 5.15 **12:19:** Lo 32.35, Madi 5.39 **12:20:** Sndn 25.21-22, Madi 5.44

Giliyo: a:la:dimidalikiyo:, ene hala dimido: a:no:
 dinafa fanda asula:sa:ga:,
 gilo: man nafa dimidab a:ma:yo: e sendelo
 alifa:ib.

²¹ A:la:fo:ko:lo: man mogago: a:ma:yo: gio: tiniaki
 go:lula:ma:kiyo: ta:ta:so:bo. Ko:sega man mogago:
 a:no: gililo: man nafale dimidab a:ma: tininima:ki
 ta:ta:bi.

13

Gio: gamani kaluwa: ha:ga dowa:bi

¹ Gio: tambo gamani bo:fo:lowan kalu a:ma:
 ha:ga dowaki, ini towo: dinafa da:da:bi. I
 a:no: inin halaido:wa a:la:ta:ga:yo: mo:fa:la:dowo:.
 Gode eyo: i a:no: tambo da:fea:sa:ga:yo:, nanog
 a:no: imo: dima:ki ta:fo:.

² A:la:fo:ko:lo: kalu abeyo: gamani kaluwa: tolo:
 gola ba:dab a:ma:yo:, Godeya:lo: da:feyo: kalu
 i a:no: gola ba:dab. Giyo: a:la:dimida:lalega,
 falasila:ma:no: a:no: dia:ib.

³ Kaluka:isale man nafalelo: dimida:lab a:no:
 gamani kaluwo: mo:tagima:ib. Mogago:lo: dim-
 ida:lab i a:ma:yo: tagima:ib. Ge gamani kaluwo:
 mo:tagilaki ga:li mela:no: asulalega, ge mano:
 nafale dimida:lubi. A:la:galikiyo: iliyo: ge wabu-
 luma:ib.

⁴ Gamani kalu iyo: Godeya: nanog dian kalu
 dowo: ko:lo: nanogo: ililo: dimidab a:ma:yo:, gio:
 nafa mesea:ki gab. Ko:sega ge man mogago:
 dimida:lalega, ge tagila:bi. Mo:wo: gamani
 kalu iliyo: ge falasila:ma:no: halaido:wo: da:lab.
 Iyo: Godeya: nanog dian kalu dowo: ko:lo:,

kaluka:isaleyo: mogago:wo: dimida:lab amio:
Gode e kulufa:ya:sen ko:lo:, ililo: mogago:
dimida:lab a:no: wa:dema:kiyo:, gamani kalu
iyo: a:na ta:felo:.

⁵ A:la:fo:ko:lo: gio: gamani kaluwa: ha:ga
dowaki, ini to sa:labo: kudu ha:na:lubi.
A:la:galega Godeya:lo: falasila:ma:no: us
a:namio: gio: mo:tina:ib, a:la:ta:ga: gili asulo:wo:
mo:sendelo alifa:ib.

⁶ A:la:do: dimidan a:na ilikiyo:, giyo: takis mo-
leyo: dimia:sen. Mo:wo: gamani kalu iliyo: ili
nanog dimida:lab amio:, iyo: Godeya: ene nanog
dian kalu dofo:lab.

⁷ A:la:fo:ko:lo: gamani kalumo:lo: dimia:no:wo:
dowa:lalega, a:no: dimia:bi. Takis a:no:
dimia:no:wo: dowa:lalega dimia:bi. Wilo: dowab
a:la:sa:ma:no:wo: dowa:lalega, kalu emo:wo:
molo asula:bi. A:la:ta:ga: wi alan sa:ma:no:lo:
dowab o:mo:wo:, e wabulu sa:la:lubi.

Kaluka:isale nol o:lia:yo: ha:fo:wo: disa:la:lubi

⁸ Gio: mewa:l dimia:no:wo: da:lalega, bo:bo:ge
dimia:bi. Mewa:l dimia:no:wo: gio: kedefa:ib
ko:sega, nol o:lia:lo: ha:fo: disa:lan a:no:
mo:elema:ib. Kaluka:isale abeyo: nol o:lia:yo:
ha:fo:wo: disa:lalega, e ele saefa: a:no: tambo
kudu ha:naki ilili alitakigab.

⁹ Godeya:lo: ele difa: a:ma:yo: a:la:sio:,
“Uwo:wo: dimida:so:bo. Kalu nowo: sana
sowa:so:bo. Afayo: dia:so:bo. Mesela:so:bo.”
Ele a:no: a:la:ta:ga: ele nol o:lia:yo: Godeya:
difa: ko:lo:, ele imilig wema:yo: ele nolo: tambo

tininila:sa:ga, kegene ta:li dofo:lab. “Gio: go:no:n asulan o:leaumbo:, giasi kaluka:isale nolo:lo: a:la:asulakiyo: ha:fo:wo: disa:la:lubi.”

¹⁰ Ha:fo: disa:lan man a:ma:yo: iasi kaluka:isaleyo: mo:mogagila:ma:ib. A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale abeyo: ha:fo: disa:lan man o:lo: kudu ha:na:lab a:no:, ele difa: nolo: tambo eyo: kudu ha:nakigab.

¹¹ Gio: a:la:dimidama:kilo: so:lo:lo: mo:wo: we. O:g ho:lendo: ha:nab we gio: fanda asulo:. Godeya:lo: ni gasilia:no: ho:len a:no: ko:na:ma dowab ko:lo:, gi alifo:lab a:no: ko:lo: dasima:no: ho:lenu: o:g we. Nio: ho:gi tilida:dab amio:, ho:len a:no: ko:na: dowo:, ko:sega o:go: ma:uwa:ya dowab.

¹² Sololi we eda:ga: ha:naki, ho:lendeyo: ko:na:ma fa:la:doma:nigab. A:la:fo:ko:lo: niliyo: sololiya: ene man dimida:sen a:no: ta:ta:sa:ga:, buban kelego: a:no: kagedelia:ga:lo: dowan aumbo:, ho:lenu: man nafa a:no: kagedelia:ga: mela:niki.

¹³ Nio: ho:lenu: dowaki, man digalo: ho:lenu:lo: a:na sia:mela:niki. Ko:sega man we mada edaki a:dimidaso:bo. Digalilan man ko:li ko:lilo: a:no: dimida:so:bo. Aluna: ho:no: na:sa:ga:yo: no:nola:so:bo. Uwo: dian man a:no: dimida:so:bo. Do:mo:wa: sagalaki, go:no:na:ma:la:yo: mo:tili dowan man a:no: dimida:so:bo. Gadiakiyo: kega:so:bo. Kelego: noma:lo: dia:no: a:la:ta:ga:yo: mesela:so:bo.

¹⁴ A:la:do: mo:dimidaki, Alan Ya:su Keliso

eyo: gili mela:no:wo: go:lula:fo:li bo:fo:melea:ki ta:foma. A:la:ta:ga: do:mo:wa:lo: sagalan man mogago: a:no: kudu ha:na:no:wo: fogo: dimia:so:bo.

14

Gao noma: mano: aloba:da:so:bo

¹ Kaluka:isale tili dabuwo: halaido:lo:ma dowab a:no: iyo: tililia:ga:, sa:s usa tinda:bi. Kaluka:isale tilidabuwo: halaido:lo:ma dowab i o:lia:yo: gegelebo: towa: kegakiyo: e sasendea:so:bo.

² Kalu imilig nowo: ene tili dabuwo: halaido: iliki, ma:no:wo: tambo na:sen. Ko:sega kalu nowo: tili dabuwo: halaido:lo:ma dowab a:no: e no: howo: mo:ma:no: a:la:liki eleyo: difa: ko:lo:lab.

³ Kalu ma:no:wo: tambolo: na:sen eyo: kalu no: holo: mo:nakilo: ele alifo:lab o:mo:wo: kele asulakiyo: mo:bea:so:bo. A:la:ta:ga: kalu no: holo: mo:nab eyo:, kalu ma:no:wo: tambolo: na:sen o:mo:wo: e hala dimidabo:lo:b a:la:bo: asulakiyo: aloba:da:so:bo. Mo:wo: Gode eyo: kalu a:no: o:li a:la:likiyo: hendele di ko:lo:lab.

⁴ Noma: nanog kalu a:no: giyo: ba:da:sa:ga: alobana sa:lalega, a:no: mogago:. Elo: bo:fo:lab kalu a:ma:yo: e o:li aloba:ma:ib. A:la:ta:ga: Kalu Alan eyo: nanog kalu a:no: halale alitaki asuwa:fa:ib ko:lo:, nanog elo: a:no: nafale dimida:mela:ib.

⁵ Tilidabu kalu nolba:yo: ho:len imilig nowo: mada alandeyo: o:m a:la:asulo: ko:sega, tilidabu kalu nolba:yo: ho:lenu: tambo ko:ngo:le ka a:lab a:la:asulab. Kalu tambowa:yo: enen asulo:

amio: we digalo: a:la:bo: fanda asululia:ga: kudu ha:na:mela:niki.

⁶ Kalu abeyo: ho:len imilig we alan a:la:asulakilo: da:feab a:ma:yo: Alana: wiyo: ko:lo: wabudakigab. Kalu abeyo: no: howo: tambolo: nab a:ma:yo: Godemo: mada o:m a:la:dulugu sa:la:sa:ga:, Alana: wiyo: wabudaki na:sen. A:la:ta:ga: kalu abeyo: no: ho mo:ma:no: ele dia:ta:ga:lo: mo:nab a:ma:yo:lo: Godemo: mada o:m a:la:dulugu sa:la:sa:ga:, Alana: wiyo: wabudaki a:na dimida:sen.

⁷⁻⁸ Nio: henfelo: wena silikiyo:, mela:no: nililo: we nino:ma. Nili mela:no: wema:yo: Alano: wabuda:melea:ki ta:fo:. A:la:ta:ga: ne ko:lo: sowab a:no:, nino:ma. A:ma:yo:lo: Alano: ko:lo: wabuda:melea:ki ta:fo:. A:la:fo:ko:lo: nio: o:silikiyo:lo:, sowalikiyo:lo:, nio: Kalu Alana: eno: ko:lo: a:lab.

⁹ Ya:su Keliso e sowa:sa:ga:lo: a:ma:la: dasi a:ma: mo:wo: we. Kaluka:isale o:sab welo:, sowo:wo:lo:, i a:ma: Kalu Alan dowaki go:.

¹⁰ A:la:fo:ko:lo: giyo: gao nowo: aloba:dakilo: dibibia:lab ko mo:wo: ha:? A:la:ta:ga: giyo: gao nowo: o:ngo:malo:ngo: a:la:do: asulab ko mo:wo: ha:? A:la:bo: dimida:so:bo mo:wo:, nio: tambo Godeya:lo: mo:walilima:no: a:namio: kagama:ib.

¹¹ Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo: ko:lo: a:lab. Alan eyo: a:la:sio:, “Ne ko:ngo: mela:no: Gode ko:lo:, to nilo: we hendele ko:lo:lab.

Kaluka:isale tambo gulalu misa:fu alilaki ne wabudakiyo:,

ili mego:f a:ma:yo: Gode ne kalaba sa:ma:ib.”

¹² A:la:go:ko:lo: nio: tambo ina:li ina:lilo: amio: man ko:li ko:lilo: nililo: dimido: a:no: Godemo: fanda sa:ma:no:.

¹³ A:la:fo:ko:lo: niliyo: nao noma: man alobanama:no:wo: mada elema:niki. Gao nowo: ifikida:sa:ga: man mogago: us a:na sulufo: timana:kiyo: dimida:so:bo.

¹⁴ Ne Alan Ya:suwa dowabikiyo:, eyo: nemo: wido: ko:lo:, niyo: a:la:fanda asulo:l. Ma:no: ko:li ko:lilo: da:lab we Godeya: siwa:l amio: imilig nowo: mogago:wo: aundo:ma dowo:. Ko:sega kaluka:isale abeyo: ma:no: we mogago:le a:la:tili asulalega, enedo: doba:da:yo:lo: mogago:le dowakigab.

¹⁵ Ma:no: ko:li nowo: gilo: nab a:ma:yo: gao nowo: kele asuluma:ki dimidalega, giyo: emo:wo: ha:fo:wo: mo:disa:lakigab. Gao a:no: gasiliakiyo:, Ya:su Keliso e sowo: ko:lo:, ma:no: gilo: nab a:ma: ilikiyo:, gao nowo: mogaima:no:wo: dimida:so:bo.

¹⁶ Kelego: gilo: nafa a:la:do: asulab a:no:, noma:yo: mogago:lo:b a:la:asuluma:no: dowo:lalega, giyo: a:no: dimida:so:bo.

¹⁷ Godeya:lo: bo:fo:mela:no: hen a:namio: ma:n o:lia: ho:n o:lia: nab a:no: wa:la:b kelego:wo: mada o:mba. Ko:sega man digalo:le dimidano:lo:, ha:sa downan mano:lo:, sagalo: downan mano:lo:, Mama Malilo: eya a:la:ta:ga:lo: fa:la:dowo: a:no: wa:la:bdeyo: o:m.

¹⁸ Kaluka:isale abeyo: man a:no: ko:lo: kudu ha:nakilo: Ya:suwa: nanogdo: dia:lab a:no: Gode eyo: emo:wo: sagalaki, a:la:ta:ga: kaluka:isale nolba:yo: e nafale dowab a:la:asuluma:ib.

¹⁹ Ni amio: ha:sa doma:no: man a:no: fa:la:dowa:melea:kiyo:, nanogo: halaido: dimidama:niki. A:la:ta:ga: kaluka:isale noma: tilidabuwo: halale alitaki asuwa:ta:mela:niki.

²⁰ Gilo: ma:no: ma:no: asulab a:ma: ilikiyo:, Godeya:lo: nanog dimidalifa: a:no: mada mogaga:so:bo. Ma:no: we tambo nafale ko:sega, ma:no: gilo: nab a:ma:yo: kalu noma: tilidabuwo: sulufo: tina:no: dowo:lalega, gilo: dimidab a:no: mogago: ko:lo: gab.

²¹ No: ho nab o:lia: wain ho:n nab o:lia: a:la:ta:ga: man o:bo:ngo:wa:le kaluka:isale noma: tilidabuwo: mogagila:ma:no: dowo: a:no:, giliyo: mo:dimidalega, a:no: mada nafa.

²² Giyo: ma:no:wo: ma:no:wa:le, mo:ma:no: ele dia:fa:no:wa:le, asulo: a:no: kalu noma:no:ma. A:la:ba, a:la:do: tili asuluma:no: a:no: Gode o:lia: ge o:lia: ko:m. Kalu abeyo: kelego: nowo: nafalo:b a:la:tiliasula:sa:ga: eyo: a:no: dimidalikiyo:, ene asulo: amio: e kele asulo:wo: mo:dowalega, e sagalo: mesa:no: a:na dowakigab.

²³ Ko:sega kalu abeyo: asulo:wo: a:la: iliki nalega, e mogago: dimidab. Mo:wo: elo: dimido: a:no: ene tili dabu amio: mo:halale kagayab. Kelego:wo: tambo tili dabu a:na a:la:ta:ga:lo: mo:fa:la:dowa:lab a:no: mogago:.

15

Ya:suwa:lo: dimido: o:leau kudu ha:na:niki

¹ Tili dabuwo: halaido:lo: dowab niliyo:, kaluka:isale tilidabuwo: halaido:lo:ma dowab a:no: hida:yo:wa sulufo: tinalikiyo:, iyo: nofolaki

gasilia:niki. Tili dabuwo: halaido:lo: dowab ninin ko: asula:so:bo.

² Niliyo: ina:lilo:wa:yo: niasi kalu nolo: nafa doma:kiyo:, iyo: asuwa:takiyo: halale alita:mela:niki.

³ Mo:wo: Ya:su Keliso eyo: enena:ma:la: ko: asuwa:fa:no:wo: mo:asulo:. Kelisowa: Godemo:lo: to sio: a:no: Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:, “To gemo:lo: dio:ge sa:lab a:no: neya ga:lialitab.”

⁴ To tamin amilo: Godeya: bugo: amilo: sa:sa:lifa: a:no: tambo, nimo: widaki sa:sa:li alifa: ko:lo:lab. To a:ma:yo: ni asulo:wo: halaido:wo: dimiaki, nio: halale kagama:ki ta:fo:lab ko:lo:, Godeya:lo: nimo:lo: dimia:no: a:no: dimo:losa: a:la:liki yasila:melea:ki sa:sa:lilia:ga: difa: ko:lo:lab.

⁵ Asulo:lo: halale alitan man o:lia: halaido: kagama:no: man a:no:lia:yo: Godelo:wa a:la:ta:ga: mio:. A:la:fo:ko:lo: niyo: Godemo: dulugu sa:lakiyo:, gio: Ya:su Keliso amio: kudu ha:na:sa:ga: asulo:wo: imilig dowaki, ha:sa doma:ki so:lo:l.

⁶ A:na ilikiyo: nio: tambowa:yo: asulo: imilig dowaki, Alan Ya:su Kelisowa: Iya Gode a:no: ko:lo: wabudakiyo: dulugu sa:la:mela:no:.

⁷ A:la:fo:ko:lo: Ya:su Keliso e gi o:lia:lo: sagala:liki ege dowab o:leaumbo:, gio: gegelebo:lo: sagala:liki ege dowabi. A:la:dimidalikiyo: Godeya: wi wabulu sa:ma:no:wo: a:na dia:ga: fa:la:doma:ib.

⁸ Godeya: ene towo: hendele sa:la:sen a:la:walama:kiyo:, Ya:su Keliso e Yuwa: madali

nanogdo: dian kalu fa:la:dowo:. Elo: dimido:
a:ma:yo:, tamin amilo: Yuwa: ema:mu imo:lo:
dinali sio: a:no: hendele ilili alifoma:ki go:.

⁹ A:la:ta:ga: elo: dimido: a:ma:yo: Yu
kaluka:isalema iyo:lo: Godeya: nofolan man
a:no: fanda asula:sa:ga:, Godeya: wiyo: wabulu
sa:la:melea:ki dimido:. Godeya: ene bugo: amio:
a:la:sa:sa:lo:,

“Yu kaluka:isalema iyo: ge fanda asuluma:ki, ne i
o:lia: silikiyo:, gi wiyo: wabudaki sa:ma:no:.
Gi wiyo: duludakiyo: gisalo:wo:
mo:luma:no:.”

¹⁰ Godeya: bugo: heb no amio: a:la:sa:sa:lo:,

“Yu kaluka:isalema gio:, Godeya: eno:le
kaluka:isale o:lia: dowakiyo: sagalema.”

¹¹ A:la:ta:ga: to nowo: a:la:sa:sa:lo:,

“Yu kaluka:isalema giliyo: Alano: wabudaki
sama.

Henfelo: kaluka:isale tambowa:yo: gisalo:wo:
emo:wo: mo:luma:.”

¹² A:la:ta:ga: to nowo: Aisaya eyo: a:la:sio:,

Ya:si e so:lo:wa a:la:ta:ga:yo: misa: kalu nowo:
fa:la:doma:ib.

Yu kaluka:isalema a:no: tambo eyo:
bo:fo:mela:ib.

Misa: kalu a:ma:lo: i ko:lo: asuwa:fa:no: a:no: iliyo:
bo:bo:losa: a:lakiyo: yasilima:ib.

¹³ Nililo: bo:bo:losa: a:lakilo: yasilo:l a:no:,
Godeya: enen dimida:sen ko:lo:, gio: Gode
eya tilida:dalikiyo:, sagalan o:lia: ha:sa downan
o:lia:yo: gi amio: ilili alifoma:ki dulugu so:lo:l.

A:la:ta:ga: gio: Godeya:lo: dimidama:no: a:no: ko:lo: yasilakiyo:, Mama Malilo:wa: ene halaido: a:ma: iliki, ha:sa dowakilo: sagalan a:no: gi amio: wa:lita:ga: ala handaloma:ki, dulugu so:lo:l.

Fo:l elo: Yu kaluma imo:lo: wido: a:no: ko:lo: malolo:wo: we

¹⁴ Nao nado i gio:, man nafaleyo: gi amio: wa:lifo:lab ko:m a:la:asulo:. A:la:ta:ga: gio: asugdo: dile ko:lo:, gegelebo: o:lika walama:ib, niyo: a:la:asulo:

¹⁵ Ko:sega to nilo: gimo:lo: sa:sa:lo: us wenamio:, to nolo: halaido: sa:sa:lo:. Gili asulo:wo: ko:lo: digidalitaki sa:sa:lo:l ko:lo: da:lab. Mo:wo: Gode eyo: ne o:lia:yo: ha:fo:wo: disa:lakiyo:, nanog we nemo: dimidama:ki ta:fo:.

¹⁶ Eyo: ne Ya:su Kelisowa: ene nanog dian kalu doma:ki ta:fo: ko:lo:, ne Yu kaluka:isalema ilo:wa iliga:fo:. Gode eyo: ene to nafayo: Yu kaluka:isalema imo: walama:ki, ne a:na da:feyo: ko:lo:, ne bobalo: so:mea:sen kalu o:ngo: dowaki, kaluka:isale i a:no: Godemo:lo: boba so:mean kelego: o:leo:ngo: dimi. A:la:ta:ga: Gode eyo: boba a:no: sagala:li dima:kiyo:, Godeya: Mama a:ma:yo: iyo: malilo: ta:fo:.

¹⁷ Ne Ya:su Keliso o:lia: iliki, Godeya: ene nanog a:no: dimida:lo:l ko:lo:, ne mada sagalo:l.

¹⁸⁻¹⁹ Niyo: to nolo: mo:sa:ma:no: ko:sega, Ya:su Keliso elo: neya a:la:ta:ga:lo: dimido: a:no: ko:lo: kalaba sa:ma:no:. Nilo: man dimido:wo:lo:, nilo: to sio:wo:lo:, ele ba:ba:no: nilo: dimido:wo:lo:, molo ha:na:no: dimido:wo:lo:, Godeya: Mamaya: halaido:wo:lo:, kelego: tambo wena ilikiyo: Yu

kaluka:isalema iyo: Godeyo: tilidabuma:kiyo:,
Ya:su eyo: iyo: tililia: mio: ko:lo: so:lo:l. Niyo:
Ya:lusalem a:na mo:mo:da widakiyo:, Ya:su Ke-
lisowa: to nafayo: wida:i ha:na:la:ga:, Ililigom hen
a:na edo:.

²⁰ Asulo: alan nilo:wo: we. Kaluka:isale
Ya:suwa: wilo: semo: dabulo: sab a:namio:, ne
ha:na:sa:ga: walama:no: asulab. A:la:do: dimi-
dama:no:wo: mo:wo: we, niyo: aiko:wo: noma:lo:
gegealifa: a:namio: ayo: mo:dia:no: asulab.

²¹ Ko:sega nilo: dimidama:no: a:no: Aisaya eyo:
bugo: amio: a:la:sa:sa:li alifa: ko:lo:lab,
“Kaluka:isale tamin amilo: imo:lo: mo:wido: a:no:
widalikiyo:, iyo: fanda ba:ba:ib.

Kaluka:isale tamin amilo: mo:dabu a:no:
fanda asuluma:ib.”

²² Niyo: nanog a:no: dimida:lo:l ko:lo:, ne gilo:
amilo: mia:no: a:no: nanog wema: ka:lab.

Fo:l e Lom a:na ha:na:no: a:la:liki dimidaefa:

²³ Ko:sega o:go: hen nilo: sab wenamio:
nanog nilo: dimidama:no:wo: aundo:ma dowab.
A:la:ta:ga: donayo: modo: us a:namio: niyo: gi
ko:lo: ba:ba:no:wo: mada alan asula:lo:l.

²⁴ A:la:fo:ko:lo: ne Seba:in ha:na:no: asulufo:liki
dimidaefo:lo:l ko:lo:, a:na ha:nakiyo:, gilo: ami
ko:le fa:la:doma:no:. Ho:len nolo: gi o:lia:
sagala:liki dota:ga:yo:, Seba:indo: ha:na:no:wo:
giliyo: ne asuwa:fa:ib.

²⁵ Ko:sega o:go: ne Ya:lusalem ko:le ho:no:l
ko:lo:, tilidabu kaluka:isale a:namilo: sab a:no:
asuwa:takiyo:, boba moleyo: imo: dia:ho:no:l.

²⁶ Tilidabu kaluka:isale Masedonia hen o:lia: Akaya hen o:lia: a:namilo: sab a:ma:yo: tilidabu kaluka:isale kelego:lo:ma Ya:lusalemdo: sab a:no: asuwa:foma:ki, mole nolo: kegeo:.

²⁷ Mole kegeo: a:no: inido: asulab au sagalaki kegeo: ko:sega, iliyo: mewa:lo: Yu kalumo:lo: hendele dugu mea:no:wo: da:lab. Yu kaluka:isaleya:yo: Yu kaluka:isalema ini mamayo: asuwa:foma:kiyo:, Godeya: ene to nafayo: imo:wo: dimiaki wido:. A:la:fo:ko:lo: o:go: Yu kaluka:isalema iliyo: mewa:l a:no: ko:lo: dimian aumbo:, henfelo: kelego: nafayo: Yu kaluka:isalemo: a:ma:la: iliga:tab.

²⁸ A:la:fo:ko:lo: niyo: mole kegeo: a:no: imo:wo: dimita:ga: nanog a:no: eleta:ga:yo:, ne Seba:in ha:nakiyo: gio: a:na ba:ba:no:.

²⁹ Ne gilo:wa fa:la:dowalikiyo:, Ya:su Keliso eyo: neya a:la:ta:ga:yo: gio: mada nafale mesea:ki ta:fa:ib a:la:asulo:.

³⁰ Nao nado i, nili Alano: Ya:su Keliso eya a:la:ta:ga: Mama Malilo:wa:yo: ene ha:fo: disa:lan man a:no: nimo:wo: dimi ko:lo:, niyo: gimo:wo: halaido: so:lo:l. Gode eyo: ne asuwa:foma:kiyo:, giliyo:lo: nilo: dulugu so:lo:l we aumbo:, ne Godemo: dulugu sa:la:lubi.

³¹ Gode o:lia: a:la:iyakilo: kalu Yudia hen amilo: sab a:ma:yo: ne mogagilabena:ki, dulugu sa:la:bi. A:la:ta:ga: Ya:lusalem ha:na:sa:ga: moleyo: tilidabu kaluka:isalemo: dimialikiyo:, sagala:li dima:ki dulugu sa:la:bi.

15:26: Ilig 24.17, 1Kol 16.1, 2Kol 8.1-2, 9.2,12 **15:27:** 1Kol 9.11

15:29: Lom 1.11 **15:30:** 2Kol 1.11, Kolo 4.3, 2Tes 3.1

³² Ne Godeya:lo: asulab au kudu ha:nakiyo:, ne sagala:liki, gilo:wa mena:kiyo:, dulugu sa:la:lubi. A:la:ta:ga: ne gilo:wa ya:ga:yo:, nio: ua sagalaki silikiyo: ne halaido:wo: a:na a:dia:niki dulugu sa:la:lubi.

³³ Ha:salo: mesea:kilo: ta:tan Gode a:no: gi o:lia: dowab:biyo:. Hendele.

16

Sagalo: towo: saga:fo:

¹ Nili nado Fibi we, Senkilia amisa:na: sa:s us a:namilo: nanogdo: dia:sen ga nowo: e ko:lo:, giliyo: e hendele a:la:tili asula:bi.

² Keliso kaluka:isale nol tilidowakilo: man nafa dimidan aumbo:, Godeya: wi amio: ga welo: a:la:ka tilidowa:bi. Ga wema:yo: kaluka:isale nolo: modo: asuwa:taki, a:la:ta:ga: nelo: asuwa:ta:sen ko:lo:, elo: kelego: hebeda: dowab a:no: giliyo: emo:wo: dimia:bi.

³ Sagalo: to nilo: we Bisila o:lia: in Akwila o:lia:mo: sama:ki saga:to:l. A:la:yo:lo: Ya:su Kelisowa: ene nanogo: negele dimida:sen.

⁴ A:la:ma: ini mela:no:wo: ne amio: wala:ma:no: asulaki, ne a:na asuwa:ta:sen. A:la:fo:ko:lo: ne o:lia: Yu kaluka:isalema sa:s a:namilo: sab iliyo:lo: tambowa:yo: a:la:mo:wo: mada o:m a:la:bo: towo: saga:to:l.

⁵ Sagalo: to nilo: we tilidabu kaluka:isale ko:lo: a:la:ma: ayamilo: kegea:sen imo:wo:lo: saga:to:l.

Sagalo: to nilo: we ni mili Ebainetus emo:wo:lo: saga:to:l. A:sia hen a:namio: kalu taminde

amilo: asulo:wo: nodola:sa:ga:lo: tilidabu
fa:la:dowo:wo: e.

6 Malia eyo: gi asuwa:takiyo: nanogo: ha-
laido: dimida:sen ko:lo:, sagalo: to nilo: we
emo:wo:lo: saga:to:l.

7 Sagalo: to nilo: we Adonikus o:lia: Yunias
o:lia:mo:wo:lo: saga:to:l. A:la:yo: ne so:lo:
ko:lo:, tamina ne o:lia: dibolo ayamilo: seno:
a:la: o:m. Ya:suwa: enedo: iliga:felo: kalu
iliyo: a:la:yo:lo: asulaki wabulu sa:la:sen. Ne
Kelisowo: semo:dowo: amio:, a:la: ko:le tilid-
abu.

8 Sagalo: to nilo: we Abilatus emo: saga:to:l.
Na:no: Ya:su Kelisowa dowo: ko:lo: niyo: e
mada alan asula:sen.

9 Ya:su amilo: ni kuduyakilo: nanogdo: dia:sen
kalu Ulubanus o:lia: ni mili kalu Satakis
o:lia:mo:wo:lo: sagalo: to nilo: we saga:to:l.

10 Sagalo: to nilo: we Abeles emo:wo: saga:to:l.
E Ya:su Keliso amio: kudu ha:naki, halale
kagafo:lab.

Sagalo: to nilo: we Alidobulusa: ene
so:lo:mo:wo:lo: saga:to:l.

11 Sagalo: to nilo: we na: so:lo: amilo: Ha:lodion
emo:wo: saga:to:l.

Sagalo: to nilo: we Keliso kaluka:isale Nasisus
ayamilo: sa:sen imo:wo:lo: saga:to:l.

12 Alana: nanog halaido:lo: dia:sen ga a:la:
Tilifena o:lia: Tilifosa o:lia:mo:wo:lo: sagalo:
to nilo: we saga:to:l.

A:la:ta:ga: ni milile Belsis, elo: Alana: ene
nanogo: halaido: dimida:sen ko:lo:, sagalo: to
nilo: we emo: saga:to:l.

- ¹³ Lufus e, Alana: wi amilo: man nafa dim-idabikilo: da:feyo: kalu nowo: e. A:la:ta:ga: ene anowo:, ni no:wo: o:ngo: dowo: ko:lo:, sagalo: to nilo: we a:la:mo:wo:lo: saga:to:l.
- ¹⁴ Sagalo: to nilo: we Asikilituso:, Felegono:, Helmeso:, Batolobaso:, Helmaso:, a:la:ta:ga: Keliso kaluka:isale i o:lia:lo: sab o:mo:wo:lo: saga:to:l.
- ¹⁵ Filologuso:, Yuliayo:, Neleuso:, ene adowo:lo:, Olibaso: a:la:ta:ga: tilidabu kaluka:isale i o:lia:lo: sen tambomo:wo:lo: sagalo: to nilo: we saga:to:l.
- ¹⁶ Gao nol o:lia: sagale alitakiyo:, ebean aumbo: mimila:bi.
A:la:ta:ga: tilidabu kaluka:isale tambo wilo: sab a:ma:yo: sagalo: towo: gimo:wo: saga:tab.
- ¹⁷ A:la:fo:ko:lo: niyo: to nowo: halale sa:ma:nigo:l. Tilidabu kaluka:isale nao nado gio:, kalu abeyo: asulo:wo: ko:li nowo: dowaki, sa:s usamio: aloba:ma:no:lo: asulab a:no: giliyo: dinafa ba:da:bi. Gio: to hendeleyo: di ko:lo:lab ko:sega, kalu i a:ma:yo: towo: hala widaki, kaluka:isaleyo: tog nowa hala tililia: ha:na:lab ko:lo:, gio: i o:lia:yo: ege dowo:so:bo.
- ¹⁸ Kalu i o:leo:ngo:ma:yo: Alan Ya:su Kelisowa:lo: asulo:wo: mo:kudu ha:naki, enedo: asulab au iliki dimida:lab. Iliyo: towo: ha:sa sa:laki, dikili sa:la:lab ko:lo:, kaluka:isale abeyo: towo: dinafalo: mo:aloba:dab a:no: iliyo: dikidaki, hala tililia: ha:na:lab.
- ¹⁹ Giliyo: Ya:suwa: towo: mada kudu ha:na:lab

16:13: Mak 15.21 **16:16:** 1Kol 16.20, 1Bid 5.14 **16:17:** Madi 7.15, Tait 3.10 **16:18:** Fili 3.19, 2Bid 2.3 **16:19:** Lom 1.8, 1Kol 14.20

ko:lo:, man gililo: dimidan a:no: kaluka:isaleyo: tambo dabuli ko:lo:, ne sagalo:wo: gimo:wo: alan dofo:lo:l. Ko:sega nilo: asulo:wo: we. Gio: man nafale a:no: digale asululiaki, a:la:ta:ga: gio: man mogago: a:no:lia:yo: ga:li dowaki, ko:na: doma:ki asulo:l.

²⁰ Ha:salo: dowan Gode eyo: Sa:da:na:ya: ha-laido:wo: go:go:bilia mula:la:sa:ga:, e gili ha:ga amilo: dia:fa:no:wo: ko:na:ma ko:lo:lab.

Nili Alan Ya:suwa: ene ha:fo: disa:lan man a:no: gi o:lia: dowa:biyo:.

²¹ Ne o:lia:lo: nanogdo: dia:sen kalu Timoti eyo:lo: sagalo: towo: gimo: saga:tab. A:la:ta:ga: ne so:lo: Lusiuso:, Yesono:, a:la:ta:ga: Sosibada i wema:yo:lo: sagalo: towo: saga:tab.

²² Fo:l eyo: towo: sa:labiyo:, mo:fo:s we Ta:litiu: ni sa:sa:lo: ko:lo:, niyo:lo: sagalo: towo: gimo: saga:to:l.

²³⁻²⁴ Gaius eyo: ne tili dowa:sen, a:la:ta:ga: sa:s kaluka:isale nol wilo: sab a:no:lo: eyo: tili dowa:sen ko:lo: eyo:lo: sagalo: towo: gimo: saga:tab.

Elastus e amisa:n wenamilo: gamani molelo: bo:fo:lowano: e a:la:ta:ga: nili nao Kowatus a:la:ma:yo:lo: sagalo: towo: gimo:wo: saga:tab.*

16:20: Mo:mo: 3.15 **16:21:** Ilig 16.1-2, 19.22, 20.4 **16:23-24:** Ilig 19.22, 1Kol 1.14 * **16:23-24:** Asulo: kalu nolba:yo: Fo:l eyo: to nowo: a:kudu sa:sa:lo: a:la:asulo:. Ko:sega asulo: kalu nolba:yo: to a:no: Fo:l elo: mo:sa:sa:lo: a:la:asulo: ko:lo: niliyo: to a:no: ha:g wena dia:to:l. To a:no: we “Alan Ya:su Kelisowa: ene ha:fo: disa:lan man a:no: gi o:lia: dowa:biyo:. Mada o:m.”

²⁵ Niliyo: Godeya: wiyo: wabuluma:niki! To nafa nilo: wida:sen a:ma:yo: Ya:su Keliso e ko:lo: kalaba widaki go: ko:lo:, Godeya: towo: wida:lab a:na ilikiyo:, gili tilidabuwo: halale alita:lab. Tamindeya a:la:ta:ga:lo: dowa:i mio: a:namio:, to a:no: wo:no:le delen.

²⁶ Ko:sega o:go: to a:no: kalaba fa:la:do alifa:. Gode ko:ngo: mela:no:lo: a:lab eyo: towo: sa:sa:lima:kiyo: halale sa:labiki, dinali sa:lan kalu iliyo: to a:no: a:na sa:sa:lo: ko:lo:, kaluka:isale henfelo: amilo: so:lo: ko:li ko:lilo: sab we tambo tilida:da:sa:ga: kudu hamana:ki, to a:no: kalaba wido:.

²⁷ Asulo: nafalelo: a:lab Gode imilig emo:wo: niliyo: Ya:su Kelisowa iliki wabudaki sa:la:mela:niki. Hendele.

**Godeya: To Nafayo: We
The New Testament, Genesis, and Ruth in the Kaluli
language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Kaluli long
Niugini**

copyright © 1998-2022 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaluli

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-09-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source files dated 30 Sep 2024

b1d455ca-c4bb-5822-b79f-8fad97c5b77